БҮХЫ ОРОНУУДАЙ ПРОЛЕТАРИНАР, НЭГЭДЭГТЫ!

46-дахи жэлээ гарана

БУРЯАД ҮНЭН

КПСС-эй Буряадай обкомой, Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй, Министрнүүдэй Соведэй орган

№ 124 (12028) | 1969 оной майн 30, пятница | Сэн 2 мүнгэн

ОЦИАЛИС ҮРЫСӨӨН

нэ ажалшадай дунда социалис мүрысөө үргэнөөр дэлгэрөөхэ, хүдэлмэришэд болон таряашадай эдэбхи үүсхэлые тэдэнние ажалай баатаршалгада зоригжуулха тухай нэй захяа заабаринууд манай орон дотор хэлбэришэгүйгдэнэ. Жэлһээ жэл бүхэндэ, һараһаа һара бүри, үдэр социалис мүрысөөнэй тон ехэ хүсэтэйгөөр, аша үрэ ехэжэ, дэлгэржэ байһан ушар энээнние эли тодоор гэр И. Ленинэй түрэһөөр 100 жэлэйнь ойн баяртай дашарам түүхэтэ үдэрые ажалай эрхим дээжэ бэлэгүүдээр угтаха тотойгоор фабрика болон заводуудта, колхоз болон совхоршье үйлэдбэри бүхэн дээрэ социалис мүрысөөн хэзээ үргэн далайсатайгаар дэлгэрэнхэй. Арадай ажахын абаринуудта мүрысөөнэй долгин һүртэйгөөр эбхэржэ, эр рэ дүнгүүд туйлагдана, түрүүшүүлэй—мүрысөөндэ илаг улам бүри олошорно.

дарые лаблан баримталхын тула манайшье республикын дээрэһээ олон жэшээнүүдые харуулжа болоно. Коммунис хүдэлөөндэ 117 мянга гаран хүдэлмэришэд ба алба дадалсана. 40 мянга тухай хүндэ коммунис ажалай ударундэтэ нэрэ зэргэ олгогдонхой. Тэдэнэй дундаһаа 6600 ммунистнууд байха юм. Мүнөө республикын промышленлмэришэд табан жэлэйнгээ түсэб 1970 оной ноябрнин бэлүүлхэ, ажалай бүтээсын ургалта хангаха даабаряа апрель һара соо дүүргэхэ зорилго урдаа табяад, шударр ажаллажа байнхай. Тэрэшэлэн тэдэнэр 1969 ондо шуа промышленна зүйлнүүдые бүтээхэ жэлэйнгээ түсэб 28 болотор дүүргэхэ, түсэбһөө үлүүлэн адагынь 8 милнэй продукци бүтээхэ гэһэн уялгатай. Эдэ уялгануудаа ан ангиин нэрэтэй түрэтэйгөөр бэелүүлхэ байһаниинь

нэн колхознигууд болон совхозуудай хүдэлмэришэд бага лануудые туйланхай. Таряалангай болон мал ажалай продэ тушааха түсэб амжалтатайгаар дүүргэгдэнэ. Жэл һа малай тоо толгой олошорно, ашаг шэмэнь дээшэлнэ. хонишодой 46 бригада зуун хонин бүриһөө 100 ба 100 ые абаад байна. 74 һаалишад үнеэн бүриһөө 3000 гаран һү һаанхай. Имнэ түрүүшүүлэй тоо жэлһээ жэлдэ олоһай. 1969 ондошье хүдөөгэй ажалшадай абаһан уялга бэшэ. Республика соо дунда зэргээр гектар бүриһөө орооһо таряа, адагынь 100 центнер хартаабха, 150 центргуулхаар хараалагдана. Тиигээд табан жэлэй һүүлшын түсэбһөө үлүүлэн 4,6 мянган тонно мяха, 700 тонно иллион үндэгэ гүрэндэ худалдахаар уялга абтанхай. Респромышленностииншье, хүдөө ажахыншье үргэн ниитэ эхэ дэбжэлтэтэйгээр хүдэлжэ, Эхэ орондоо ажалай эр бэлэн байһанаа харуулна.

ленна предприятинуудта, колхоз болон совхозуудта сосөөнэй үргэнөөр дэлгэржэ, үйлэдбэридэ бага бэшэ ам туйлагдажа байһандань ажахынуудай парткомууд болон на организацинуудай үүргэнь ехэ. Тэдэнэр мүрысөөнэй нь согсолон гаргажа, мүрысэгшэдтэ тунхаглана, түрүүрүүлээд, али болохоор урмашуулна, абаһан уялгаяа элэһэн үгэдөө хүрөөгүй хүнүүдые шүүмжэлнэ, дайралдундануудые усадхахын тула тодорхой хэмжээнүүдые шүүлэй элдэб янзаар, илангаяа моральна талаар мшуулагдадагынь һайн байна. Олохон фабрика, завод мхозуудта, колхоз, совхоз болон эмхи зургаануудта һобтэрнүүд бии болонхой. «Ажалай ленинскэ вахтада жагаалта түүхэ», «Хүндэлэлэй ленинскэ дэбтэр», «Табан жэүл», «Ажалай ленинскэ вахтада жагсаһан замай залуурэтэ хүндэлэлэй дэбтэринүүдтэ мүрысөөнэй түрүүшүүлэй хэлэгдэнэ. КПСС-эй Кабанскын райком социалис мүрышүүлэй нэрэнүүдые «Ажалай ленинскэ вахтада жагсаалта түүхын» дэбтэртэ мүнхэлэн оруулаад, ойн баярай дэбтэрээ музейдэ дамжуулан үгэхэ һанаатай. Энэ хадаа мшуулгын ёһотой һайн жэшээ болоно бшуу.

е промышленна предприятинуудта, колхоз, совхозуудта, нуудта социалис мүрысөө эмхидхэлгээр ехэхэн дутуу охёолдоно. Энэ тон шухала хэрэгтэ ёһын тэдыгээр, хайша аха ушарнууд үзэгдэнэ. Мэргэжэлтэдэй өөһэд хооронябадал илангаяа хангалтагүй байһаар. Хонишон хонишоншан һаалишантайгаа, тугалшан тугалшантайгаа ёһотойгүй гэжэ хэлэхэдэ ехэ алдуу болохогүй. Жэшээлэн аба зарим хонишод мүрысэжэ байһан нүгөөдэ хонишонойирлэжэшье болохо. Теэд тэрэнэйнгээ хэр зэргээр хүдэл, ямар үрэ дүнгүүдые туйлажа, хэды хурьга абаад, ямажэ байһыень огто мэдэдэггүй байха юм. Мүрысэжэ байаад, хэнэйнгээ түрүүлжэ ябаһые мэдэхэгүй байхадань, хын аргагүй бшуу.

д, колхозууд болон совхозууд бага бэшэ амжалтануудые лгануудые абана. Заримдаа аймагуудай хоорондо, колсовхозуудай хоорондо социалис мүрысөөнэй хэлсээнүүд Теэд эгээл ехэ дутагдалынь юуб гэхэдэ, абаһан уялгазэргээр дүүргэгдэжэ байһаниинь, ямар аймагай гү, али үүлжэ ябаһаниинь олонхи ушарта огто шалгагданагүй, нууд элирүүлэгдэнэгүй, түрүүшүүлэй дүй дүршэл мэ-Мүрысэһэн ажахынууд болон мэргэжэлтэд бэе бэедээ һалалсажа байха, дүй дүршэлөө дамжуулан абалсаха, лгануудайнгаа хэр зэргээр дүүргэгдэжэ байһыень үнэн аха зорилготой бшуу. Социалис мүрысөөнэй гол зорилга юм.

эн һүүлэй үедэ коммунис ажалай түлөө мүрысөөндэ хүхандуулагданагүй. Коммунис хүдэлөөнэй дүлэн хүсэтэйүйһөө гадна, бүри залиржа байһан шэнги болоно. Энэ буру гээшэ. Коммунис ажалай ударник гэжэ нэрэ зэргэхүнүүд энэ хүндэтэ нэрэ зэргэеэ шэн габьяата ажалаахин лаблан батадхажа байха зэргэтэй бшуу. Энэ талаар н хүдэлмэри хүсэд һайнаар ябуулагданагүй. Коммунис хүдэлөөе улам бүри үргэжүүлхэ, коммунис хүдэлөөндэ уд болон комсомолшуудые олоор хабаадуулха шухала. Ленинэй алдарта ойн баярые нэрэтэй түрэтэйгөөр угтахын лис мүрысөө үргэн далайсатайгаар дэлгэрүүлхэ гээшэ йкомуудай, партийна, профсоюзна болон комсомолой ордай тон шухала зорилго мүн.

В. И. ЛЕНИНЭЙ ОЙДО — ГАБШАГАЙ АЖАЛ!

100

ХОЁР МЯНГАТАНАЙ НЭГЭН

Түрүүшынхеэ һаалишан болоһон Пунцык Жамсаранова даажа абаһан үнеэн бүриһөө тугал түлжүүлжэ, нилээд ехэ амжалта туйлаа, суурхаа бэлэй. Тиихэдэ һү һаалиньшье горитой дээшэлһэн юм.

Тэрэ гэһэнһээ хойшо мүнөө хүрэтэр энэ нүхэрнай таһалгаряагүй һаалишанаар ажаллажа байнхай. Энэ хугасаа соо нилээд дүй дүршэлтэй боложо, олон тоото залуу һаалишадые оорынгоо бэлигтэ һургаһан, зүбшэл, заабари үгэдэг заншалтай. Пунцык Жамсаранова нёдондо һаалишадай дунда дэлгэрһэн социалис мүрысөөндэ илажа, Хүндэлэлэй самбарта бэшэгдэһэн. Мүн энэ жэлдэ багша В. И. Ленинэй түрэһөөр 100 жэлэй ойн һайндартэ зорюулагдаһан социалис мүрысөөндэ оролсожо, колхозойнгоо һаалишадай дунда түрүү һуурияа алдаагүй ябаһаар.

— Пунцыгнай хүндэ илагдахагүй, гайтайл хүн даа,—гээд сугтаа мүрысэдэг һаалишан Бутыд Содномова хөөрэдэг.

Үнгэрэгшэ намар эндэхи һаалишад үбэлэй һарануудта үнеэн бүриһөө 1250 литр һү һаахаар уялга абажа, республикын үхэршэд болон һаалишадта хандаһан байгаа. Тэдэнэр абаһан уялгаяа үнгэрэгшэ һарада үлүүлэн дүүргэээ юм. Харин манай Пунцык Банзаракцаевна үбэлэй һарануудта үнеэн бүриһөө 1650 литр һааха аад, 2070 литр һаажа, түрүү һууридаа мүн лэ үлэнхэй.

Кировэй нэрэмжэтэ колхоз сооо эгээл түрүүлэн 2000-най хилые дабажа, Пунцык Жамсаранова ажалдаа эрхим амжалта туйлаһандаа колхозойнгоо правлени, парткомой болон КПСС-эй Улаан-Үдын райкомой, аймгүйсэдкомой зүгһөө Хүндэлэлэй грамота болон үнэтэ бэлэгүүдээр нэгэнтэ бэшэ шагнагдаһан байха. Оло дахин Бүхэнэй сомондо, аймагай Соведтэ депутадаар һунгагдаа. Мүнөөшье Улаан-Үдын аймагай ажалшадай Соведтэ депутадаар һунгагданхай. Тэрэнһээ гадна олон жэлэй туршада ажахынгаа хүдэлмэридэ онсо шалгарһанайнгаа түлөө Пунцык Банзаракцаевна СССР-эй Верховно Соведэй Указаар «Хүндэлэлэй тэмдэг» орденоор шагнагдаа юм.

Л. РИНЧИНО.

НЭГЭ ДАБААН ГАТАЛАГДАА

Һүүлэй хэдыхэн үдэр соо урин дулаан байжа, бүри эртэ таригдаһан газар дээрэ мүнөө таряанай ургаса жэгдэхэнээр бултайжа, үлэ мэдэг ногоорон харагдадаг болэжо байна.

Энэ хабартаа Ноёхон нютагта хожом болотор хүйтэн байгаашье һаань, колхозой таряашад, механизаторнууд яһала богони болзор соо бүхы 6000 гектарта эртын орооһо таряа тарижа дүүргэбэ.

Тарилгын үедэ дэлгэрһэн социалис мүрысөөндэ гурбадахи бригадынхид (бригадирынь С. Эрдынеев) түрүүлжэ, правлениин, парткомой дамжуулгын Улаан туг, мүнгэн шанда хүртөө. Тус бригадынхид хамта 1720 гектарта шэниисэ гол түлэб хэрээһэлүүлэн таряа. Эрхим ажалаараа шалгарһан механизаторнууд эндэ олон. Нёдондо арбадахи класс дүүргээд, трактористын курс дүүргэжэ, «булад хүлэгэй» жолоо түрүүшынхеэ бариһан комсомол хүбүүд Бимба Тулатов, Арсалан Цыренжапов гэгшэд үдэртөө 30 гектар тариха даабариин орондо 35—40 га алгадгүй таридаг байгаа. Мүн залуу механизаторнууд Владимир Ефимов, Бато-Мунко Мункуев, Доржо Цыренов, Молот Жамбалов, Дугар Бадмацыренов болон бусад һайнаар ажаллана.

Тэрэшэлэн нэгэдэхи бригадын механизаторнууд Петр Ринчинов, Анатолий Балданов, Виктор Хишектуев гэгшэд баһал үдэр. халаанай даабари үлүүлэн дүүргэнэ, бүхы хүдэлмэреэ һайн шанартайгаар бүтээнэ.

Мүнөө колхозой бүхы бригаданууд газараа хахалжа, обёос, ешмээн, кукуруза, куузику гэхэ мэтэ ургамалнуудые тарижа эхилхэнь.

С. БИЛИКТУЕВ.

Сэлэнгын аймагай XX партсъездын нэрэмжэтэ колхоз.

Улаан-Үдын судна бүтээлгын заводой фрезеровщик Дмитрий Иванович Хохряков В. И. Ленинэй түрэһөөр 100 жэлэй ойн хүндэлэлдэ дэлгэрһэн социалис мүрысөөндэ түрүүлжэ ябана. Тэрэ табан жэлэйнгээ түсэбые болзорһоонь урид дүүргээд, мүнөө 1971 оной түсэбөөр ажаллана. Зураг дээрэ: Д. И. Хохряков.

Д. БАЛДАНОВАЙ фото.

АХЫНГАА ДУРАСХААЛДА

Буряад литературын алтан ашаае бидэнтэй хамта хэдэн арбаад жэлдэ зүдхэлсэхэдөө голлон түрүүлжэ ябаһан ахынгаа — Хоца Намсараевич Намсараевай түрэһөөр 80 жэлэй ойн баярта эдэ шүлэгүүдээ зорюулнаб.

1. ДУУШАН ТУХАЙ ДОМОГ

Буряадай уран зохёолшодой гурбадахи съездын һүүлээр, 1958 оной сентябрийн 10-да айлшадтаяа Байгал ошоод байхадаа, дошхон долгитой далайн эрьедэ Хоца Намсараевай галстугаа хиидхүүлэн, холо руу шэртэн байхыень хаража бэшэһэн фотошүлэг.

Мүнхэдөө байһан
Байсадал һанагдан,
Мүнгэтэһэн һаншагынь
Толоржо харагдан,
Байгалай эрьедэ
Байнал дуушан,
Баатарай янзаар
Хаймадан, харан:
Сэдүүгэй Цыремпил,
Сэбэрхэн Должод
Дошхон далайн
Долгин дундуур
Дуулалдан ябаа гү,
Дуушые мэндэшэлэн?
Магадгүй
Манай дуушанда
Шэнэ геройн
Шэг шарай
Харагдахадал гээ гү
Халта арай?
Аман үгын
Алтан абдарнууд,
Энеэдэ шогой
Эрдэниин ханзанууд
Толгой соонь
Тобойлдон яларнал!
Имнэл хадаа
Энэ дуушын
Ороһон лэ айлдань,
Ошоһон лэ аймагтань
Энеэдэ зугаа
Эбхэржэ байдаг лэ,
Энхэ жаргал
Дэлгэржэ байдаг лэ!

2. УДХА ЕХЭТЭЙ УУЛЗАЛГА

Ородой хүбүүн
Кунгуров*) зохёолшын,
Олондоо суутай
Намсараев дуушын
Сэгээн Байгалай
Эрьедэ золгон,
Сэдьхэлһээ үнэн
Үгэеэ хэлсэн,
Баруун гараа
Барилсан байхадань,
Зулгы илдамаар
Энеэлдэн, зэргэлэн,
Зураг дүрэеэ
Абхуулан байхадань,—
Хоёр арадай
Аха дүүгэй
Холбоо барисаан
Алтаран байбал...
Гурбан зуун
Жэлэй саана
Гуран һарьмай
Оодон дэгэлтэй,
Гурбан гүрэлөө
Гэзэгэтэй буряад
Эгээл түрүүн
Эгээл эндэ
Һахал ехэтэй,
Һайхан сэдьхэлтэй
Ород хүнтэй
Ололсон уулзаад,
Заяагаа ниилүүлэн,
Замаа нэгэдүүлэн,
Ханинарай ёһоор
Хамтаржа болоо.

*) Кунгуров Г. Ф.—ород уран зохёолшо. «Алтан тала», «Артамошка Лузин» гэхэ мэтэ номуудай автор.

Ш. НИМБУЕВ.

ЛЕНИН, НОМ, АЖАБАЙДАЛ

ВСК. (ТАСС). В. И. һөөр 100 жэлэй ойдо н номой бүхэсоюзна э нээгдээ. Тус выс Р-эй Министрнүүдэй адэхи Хэблэлэй коми С-эй Ульяновска обкогдээд, эндэхи «По» гэһэн шэнэ магаалмэреэ ябуулжа бай Министрнүүдэй Сорхи Хэблэлэй комитешэ Н. А. Михайлов ба ном» гэһэн лекци

бэй, нютагай хэблэлэй гаргаһан 1000 таран уд эндэ табигданхай. Эдэнэй нилээд олониинь Ленинэй зохёолнууд, «Ленин—агууехэ теоретик», «Ульяновск—Ильичэй түрэһэн нютаг», «Ленин, парти, арад», «Лениние бүхы дэлхэй уншана» гэһэн ба бусад хэдэн бүлэгүүд болгон нэгэдхэгдэһэн, Ильич тухай номууд болоно.

«Политическая литература», «Молодая гвардия», «Художественная литература», «Знание», «Воениздат», «Советская Россия», «Детская литература »гэжэ хэблэлэй газарнуудаар барлан гаргагдаһан номуудай авторнууд ба редакторнуудтай ульяновскынхид эндэ олон уулзалгануудые хэхэ юм.

КПСС-эй ЦК-да УУЛЗАЛГА БОЛОО

ЦК-гай Политбюрогой КПСС-эй ЦК-гай секре- М. А. Суслов Урда сүлөөлхэ Национальна һөө СССР-тэ байдаг н түлөөлэлгэтэ эм- йлогшо Данг Куанг йн 28-да уулзаа.

и ёһоной оршон бай- һэн хөөрэлдөөнэй үедэ Минь Урда Вьетнамай бүхы талаарнь шиидхэ- пунктһаа бүридэһэн, шэнэ дурадхалнуу- тэйгээр, бүрин дэмжэ- түлөө КПСС-тэ, совет түнзэгы баясхалан ЦК-гай Президиумэй хүргэбэ.

тнамые сүлөөлхэ Национальна фронтын энэ политическэ шухала документые КПСС-эй ЦК үндэрөөр сэгнэнэ, тиихэтэеэ хамта Урда Вьетнамай асуудалые политическэ талаарнь шиидхэхэ, Вьетнамда амгалан байдал үнэн зүбөөр һэргээхэ таарамжатай, бүтэмжэтэй үндэһэ һуури болохо гээд тоолоно. Пролетарска интернационализмын гол ёһонуудта үнэн байдаг КПСС, бүхы совет арад Эхэ ороноо сүлөөрүүлхын түлөө, Урда Вьетнамай арад зоной өөрынгөө хуби заяае өөрөө шиидхэхэ эрхын түлөө баатарлигаар тэмсэгшэ Урда Вьетнамай патриодуудта түгэс дэмжэлгэ үзүүлдэг байгаа, үзүүлхэшье байха гэжэ М. А. Суслов хэлээ.

КОСЫГИНАЙ ПАКИСТАН ОШОХО БОЛОҺОН ТУШАА

Министрнүүдэй Совегшэ А. Н. Косыгин Президент генерал Ханай уряалаар, һанал бодолоо хани ёһоор зүбшэлхын тула 1969 оной майн 30-да Равалпинди ошохонь.

ҮРЭТЭ ҺАЙН ХАРИЛСАА ХОЛБООН

ДЖЕЛАЛАБАД. ТАСС-ай тусхай корреспондентнэр В. Лукьянов, А. Петров ингэжэ дамжуулна:

СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ А. Н. Косыгин, тэрэнние үдэшэжэ ябалсаһан хүнүүд майн 28-най үглөөгүүр Кабулһаа Джелалабад ерэбэ. А. Н. Косыгинтай хамта Афганистанай Премьер-Министр Нур Ахмед Этемади ябалсана.

А. Н. Косыгин, Нур Ахмед Этемади ба тэдэнние үдэшэжэ ябалсаһан хүнүүд аэродром дээрэһээ Джелалабадай канал тээшэ ошоо. Советскэ Союзай туһаламжатайгаар баригдаһан, 70 километр утэ энэ канал үлэн хооһон талада ажабайдал дэлгээ. Зам шадархи тосхонууд, деревнинүүдэй хүн зон Советскэ Союзһаа ерэһэн айлшадые хани халуунаар амаршалба.

Эндэхи фермые нээлгэдэ зорюулагдаһан митинг Газиабадта болоо.

Афганистанай хүдөө ажахын ба ирригациин министр Мир Мухаммед Реза митинг нээхэ зуураа. ингэжэ хэлэбэ: Джелалабадай уһалалгын системын бааза дээрэ эмхидхэгдэһэн Газиабадай фермэ гүрэнэй оньһожоруулагдамал фермэнүүдэй нэгэн болоно.

Хойто хүршэтэеэ хани харилсаатай байһанай эли тодо гэршэ жэшээнүүдэй нэгэн болохо энэ проектые бэелүүлгэдэ үнэн сэдьхэлһээ үзүүлһэн мүнгэн ба техническэ туһаламжынь түлөө Советскэ Союзда гүн ехэ баяр баясхалан хүргэнэбди гэбэ. Тиихэтэеэ хамта Газиабадай фермэдэ хүдэлһэн совет мэргэжэлтэдэй ажалые үндэрөөр сэгнэбэ.

СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ А. Н. Косыгинда үгэ үгтөө. Газиабадай фермэ хадаа бэеэ даанхай Афганистанай экономическа хүгжэлтын ехэ зорилгонуудые шиидхэхын тула афган арадай гаргажа байгаа оролдолго хүсэлэлгын үрэ дүн болоно. Гэхэтэй хамта, энэнь манай хоёр ороной экономическа үрэтэй һайн харилсаа холбооной үндэһөөр бүтээгдэһэн барилгануудай нэгэн юм. Энэ фермээ эмхидхэн байгуулһантай — Афганистанай хүдөө ажахые индустриальна онол аргаар хүгжөөхэ, үйлэдбэреэ болбосоронгыгоор эрхилхэ түрүүшын алхам болоно.

Фермэ эмхидхэлгэдэ совет хүнүүдэй хабаадаһан ушарые Советскэ Союзай ба Афганистанай арадуудай улам бэхижэжэ байгаа хани барисаанай, харилсаа холбооной шэнэ гэршэ гэжэ тоолонобди.

Манай оронууд хүршэ ёһоной һайн харилсаатай байдаг. Афганистанайхидай хани халуунаар, хүндэмүүшээр бидэние угтаһыень афган арадай зүгһөө совет арадта үнэн зүрхэнэй хани халуун мэдэрэлтэйгээр хандадаг ябадалай бэелэл мүн гэжэ тоолонобди. Хэн хэндээ нимэ мэдэрэлтэйгээр харилсан хандадагнай элитэ гэжэ А. Н. Косыгин хэлэбэ.

Удаа тээнь Афганистанай Премьер-Министр Нур Ахмед Эттемади үгэ хэлэхэдээ, Джелалабадай уһалалгын системын барилгада Советскэ Союзай үзүүлһэн техническэ туһаламжын ехэ удха шанартайе онсолон тэмдэглээ.

СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ, Афганистанай Премьер-Министр тэрэ фермэдэ ошожо хараба. Тэндэхи сэсэглиг соо хани барисаанай модо һуулгаа. Һүүлээрнь Советскэ Союзай ба Афганистанай бүлэг мэргэжэлтэдтэ афган орденууд, медальнуудые барюулалгын ёһолол болобо.

Хани барисаата хоёр ороной правительствануудай толгойлогшонор Кабул бусажа ерээд, советафган хани барисаанай дэмбэрэлтэ һүлдэ болоһон, Наглудахи гидроэлектростанцие хараа.

КАБУЛ. (ТАСС). СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ А. Н. Косыгин өөрынгөө байһан, Чехельсотунай ордон соо майн 28-най үдэшэ Афганистанай Премьер-Министр Нур Ахмед Эттемадиин хүндэлэлдэ обед эмхидхээ.

„АВТОМАТИЗАЦИЯ-69“ ГЭЖЭ ВЫСТАВКЫН ЕХЭ АМЖАЛТА

Москвагай Сокольникидохи Соёлой ба амаралтын парк соо нээгдэһэн үйлэдбэри автомадаар зэбсэглэдэг мүнөө сагай хэрэгсэлнүүдые харуулха «Автоматизация-69» гэжэ уласхоорондын выставкэ ехэ амжалтатайгаар үнгэржэ байна. Нээгдэһэн үдэрһөөнь хойшо 800 мянга шахуу хүн, тэрэ тоодо совет ба гадаадын 200 мянга гаран мэргэжэлтэд ерэжэ хараа. Автоматизациин туйлалтануудай уласхоорондын энэ ехэ харалга выставкэдэ хабаадаһан бүхы оронуудай саашанхи техническэ дэбжэлтэдэнь ехэ үүргэ дүүргэхэ, уласхоорондын харилсаа холбоо хүгжөөлгын шухала нүхэсэл болохо байха.

Нүхэд Л. И. Брежнев, Г. И. Воронов, А. П. Кириленко, К. Т. Мазуров, А. Я. Пельше, М. А. Суслов, А. Н. Шелепин, П. Н. Демичев, Д. Ф. Устинов, И. В. Капитонов, Ф. Д. Кулаков, М. С. Соломенцев гэгшэд һаяхан тус выставкэдэ ерэжэ хараа.

Коммунис партиин, Совет гүрэнэй хүтэлбэрилэгшэд дүрбэн час үлүүтэй соо энэ выставкэтэй танилсаһан байна. Эдэнэр бүхы павильонуудта орожо, Советскэ Союзай, Болгариин, Венгриин, ГДР-эй, Польшын, Румыниин, Чехословакиин, Югославиин, Италиин, Швециин, Финляндиин, Японой, Австриин, Швейцариин, Великобританиин, ФРГ-гэй, Франциин, Даниин, США-гай, Бельгиин, Голландиин, Лихтенштейнэй, мүн Баруун Берлинэй фирмэнүүдэй экспозицинуудые хараба.

Парти, правительствын хүтэлбэрилэгшэд электронно тоололгын машинануудай, программаар хүдэлдэг түхеэрэлгэнүүдэй, хэмжэдэг техникын ба бусад приборнуудай шэнэ дээжэнүүдтэйнь танилсаа. Совет таһаг дотор табигдаһан, промышленностиин шухала һалбаринуудтахи үйлэдбэрииe, технологическа оньһонуудые автомадай туһаламжаар залан хүдэлгэхэ түхеэрэлгэнүүд ехэ һонирхол үүсхээ. Уласхоорондын харалгада предприятинууд ба фирмэнүүдэй табиһан стенднүүдэй дэргэдэ парти, правительствын хүтэлбэрилэгшэд тогтожо, совет ба гадаадын мэргэжэлтэдтэй хөөрэлдөө. Үйлэдбэреэ автомадаар зэбсэглэхэ хэрэгтэ туйлагдаһан шэнэ амжалтануудтай һонирхон танилсаба.

Чехословакиин таһагые хараха үедөө, уласхоорондын харалгын үедэ ЧССР-эй национальна үдэрэй үнгэргэгдэжэ байһантай дашарамдуулан, выставкэ эмхидхэгшэдые Л. И. Брежнев халуунаар амаршалба. Чехословакиин экспозицие үндэрөөр сэгнээд, социалис байгуулалтадаа шэнэ амжалта туйлахыень чехословак арадта хүсэбэ, «Автоматизация-69» гэжэ выставкэ Советскэ Союзай, Чехословакиин хоорондохи хани барисаае бэхижүүлгэдэ, харилсаа холбооe үргэдхэлгэдэ туһалха гээд этигэжэ байһанаа элирхэйлэн мэдүүлбэ. СССР-эй прибор бүтээлгын, автоматизациин ба залан хүтэлхэ оньһон түхеэрэлгэнүүдэй министр К. Н. Руднев, Худалдаа наймаанай бүхэсоюзна палатын Президиумэй түрүүлэгшэ М. В. Нестеров, выставкын директор А. К. Павленко гэгшэд тайлбарилан хөөрэбэ.

(ТАСС).

БЭЛИГТЭ ДУУШАНДА ЗОРЮУЛАН...

Майн 28-да СССР-эй Наукануудай академиин Сибириин отделениин Буряадай филиалай Ниитын эрдэмэй институтда бэлигтэ буряад уран зохёолшо Х. Н. Намсараевай түрэһөөр 80 жэлэй ойдо зорюулагдаһан научна конференци болоо.

Нэн түрүүн түүхын эрдэмэй кандидат М. Т. Михайлов гэр бүлэдэнь амаршалгын адрес уншажа, уран зохёолшын нүхэр Б. Г. Гутаповада барюулба. Хэлэ, бэшэгэй эрдэмэй кандидат А. Б. Соктоев Х. Н. Намсараевай зохёохы ажал тухай элидхэл хээ.

Хэлэ, бэшэгэй эрдэмэй кандидадууд В. Ц. Найдаков, Г. О. Туденов, Ц-А. Д. Дугарнимаев гэгшэд һонирхолтой элидхэлнүүдые хэбэ.

Хэлэ, бэшэгэй эрдэмэй кандидат Ц. Б. Цыдендамбаев, уран зохёолшод И. Н. Мадасон, А. А. Бальбуров, Социалис Ажалай Герой Ц. Н. Номтоев гэгшэд Хоца Намсараевич тухай дурдалгануудаа хөөрөө. Гэр бүлынь зүгһөө уран зохёолшын нүхэр Б. Г. Гутапова, хүбүүниинь, подполковник Н. Х. Намсараев гэгшэд баяр баясхалангаа мэдүүлэн, үгэ хэлээ.

* * *

Х. Н. Намсараевай һүүлэй үедэ ажаһууһан гэрэй ханада дурасхаалай шэрэм хабтагай үсэгэлдэр, үдэрэй 2 часта хадагдаа. Бүлэг нүхэд уран зохёолшын хүүр дээрэ ошожо, баглаа сэсэг табяа.

* * *

Үсэгэлдэр үдэшын долоон часта Буряадай гүрэнэй Ленинэй орденто оперо болон баледэй театр соо Х. Н. Намсараевай түрэһөөр 80 жэлэй ойдо зорюулһан баярта дурасхаалай үдэшэ үнгэргэгдөө. КПСС-эй обкомой таһагые даагша Л. Я. Похосоев уран зохёолшын ниитын болон литературна ажал ябуулга тухай элидхэл хэбэ. Һүүлдэнь ехэ концерт болоо.

Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Указ

СОТНИКОВСКО ШУБУУНАЙ ФАБРИКА БАРИЛСАҺАН, АШАГЛАЛГАДА ОРУУЛАЛСАҺАН ХҮДЭЛМЭРИЛЭГШЭДЫЕ БУРЯАДАЙ АССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ ПРЕЗИДИУМЭЙ ХҮНДЭЛЭЛЭЙ ГРАМОТААР ШАГНАХА ТУХАЙ

Сотниковско шубуунай фабрикын барилгада, ашаглалгада оруулха хүдэлмэридэ эдэбхитэйгээр хабаадалсаһанайнь түлөө Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Хүндэлэлэй грамотаар шагнаха:

Вагитов Валерий Гумировичые — «Сибпродмонтаж» трестын Забайкалиин хабсаралгын управлениин хабсаргагшадай бригадир.

Ведерников Константин Гавриловичые — Буряадай барилгын управлениин № 7 барилга-хабсаралгын управлениин модошо дархан.

Геринг Эрих Андреевичые—«Сибпродмонтаж» трестын Забайкалиин хабсаралгын управлениин прораб.

Дорофеев Николай Николаевичые — Сотниковско шубуунай фабрикын директор.

Клочихина Пелагея Александровнае — Буряадай барилгын управлениин № 7 барилга-хабсаралгын управлениин штукатур.

Муха Владимир Нифоровичые — Буряадай барилгын управлениин № 7 барилга-хабсаралгын управлениин комплексно бригадын бригадир.

Разуваев Григорий Ивановичые — Буряадай барилгын управлениин № 7 барилга-хабсаралгын управлениин модошо дархан.

Славикас Бронеос Ионасые — Буряадай барилгын управлениин № 7 барилга-хабсаралгын управлениин модошо дархан.

Спянуль Александр Александровичые — «Востоксантехмонтаж» трестын Улаан-Үдын хабсаралгын управлениин слесарь-сантехнигүүдэй бригадир.

Стрижкин Иван Егоровичые — «Сибпромвентиляция» гэжэ Ангарска хабсаралгын управлениин Улаан-Үдын участогай слесарь-хабсаргагшадай бригадир.

Хорун Анатолий Николаевичые — «Промпроект» гэжэ Улаан-Үдын конторын директор.

Шадрин Григорий Филиппповичые— «Сибэлектромонтаж» трестын Улаан-Үдын хабсаралгын управлениин электромонтер.

Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ А. ХАХАЛОВ.

Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Секретарь К. МАСЛОВ.

Улаан-Үдэ, Соведүүдэй байшан.
1969 оной майн 21.

МЯХА ЭЛБЭГЖҮҮЛГЭ—МҮНӨӨДЭРЭЙ ШУХАЛА ЗОРИЛГО

КПСС-эй обкомой нэгэдэхи секретарь нүхэр А. У. Модогоевой элидхэл тушаа үгэ хэлэлгэ

1969 оной май 27-до болоһон КПСС-эй обкомой ээлжээтэ VII пленум дээрэ партиин обкомой нэгэдэхи секретарь А. У. Модогоевой **«Мяха ба мал ажалай бусад продуктнуудые ехээр абадаг, бэлэдхэдэг болохо талаар областной партийна организациин зорилгонууд тухай»** хэһэн элидхэлэй һүүлээр пленумдэ хабаадагшад үгэ хэлэһэн байна.

Эгээн түрүүлэн КПСС-эй Захааминай райкомой нэгэдэхи секретарь **Б. И. Николаев** трибунада гараба.

— Хүдөө ажахые хүгжөөхэ талаар парти ба правительствын саг үргэлжэ анхаралаа табижа байһанай ашаар манай аймагай ажахынууд зарим талы амжалтатай. 1968 онһоо захалжа манай аймаг мяхалиг эбэртэ боди мал үсхэбэрилхэ тусхай шэглэлтэй болоһон байна. Тиигэжэ мал харууһалха, эдэлүүлхэ гуримаа хубилгаха баатай болоогдоо. Энээнтэй дашарамдуулан, ажалай эмхидхэл ба түлөөһэн хубилгагдаа. Мүн малшадые зүбөөр хубаарилан табиха, тэдэниие һургаха хэрэг гараа.

Иимэ тусхай шэглэлтэй болоходоо ажалнай нилээд урагшатайгаар бүтэнэ. Байгша оной үнгэрһэн дүрбэ һарын туршада нёдондоной энэ үеынхиһөө 15 процент ехэ мяхан абтаа. Гүрэндэ мяха худалдаха түсэб дүүргэгдэжэ, нёдондоной энэ үеынхиһөө 10 процентээр ехэ худалдагдаа.

Тиигэбэшье мяха үйлэдбэрилхэ, гүрэндэ худалдаха талаар бии байгаа арга боломжонууд хүсэд хэрэглэгдэнэгүй гэжэ бидэнэр ойлгонобди. Бүхы аймагаараа мяха, һү гүрэндэ худалдаха түсэбэй дүүргэгдээшье һаа, Санагын, Далайхан совхозууд энэ талаар абаһан уялгануудаа бэелүүлжэ шадаагүй. Үнгэрһэн гурбан жэлэй туршада «Дружба» колхоз, Санагын совхоз һү һааха, гүрэндэ худалдаха түсэбөө дүүргээгүй.

Энэ бүгэдэ юун дээрэһээ болоноб гэхэдэ, ажахынуудта үхэр мал үхэл гарзада ороно, олоороо һубайрна.

Саашадаа мяха ехээр абадаг, гүрэндэ тушаадаг болохо асуудал колхоз, совхозуудай партийна суглаанууд дээгүүр, партиин райкомой пленум дээрэ зүбшэн хэлсэгдэжэ, тусхай хэмжээнүүд хараалагдаа. Тэрэнэй ёһоор аймагнай 1969 ондо гүрэндөө 23503 центнер мяха, 36000 центнер һү, 900 центнер ноохо худалдаха болоно. Мүн энэ үедэ 8393 тугал, 17111 хурьга, 1046 унага абажа түлжүүлхэ уялгатай.

Энэ зорилгоёо бэелүүлхын тула байгша ондо нёдондонойхиһоо 1671 үнеэ, эмэ хашарагуудые, 2805 хони, 307 гүү олоор үрэжүүлхэ, ороондо оруулха байнабди. Жэлэй дүүрэтэр үргэлжэдөө оньһожоруулагдаһан малай 5 холбоо байра, зарим талаараа оньһожоруулагдаһан 8 байра шэнээр түхеэрэгдэхэ. Мүн мал шахан таргалуулха хэдэн байра шэнээр баригдаха юм.

Мяха ехээр абахын тула адууһа малаа тэжээлээр хүсэд хангаха хэрэгтэй. Тиимэһээ аймагай ажахынууд сабшалангаа һайжаруулха хэрэгтэ гол анхарал хандуулна. Энэ жэл соносхогдоһон хоёр һарын туршада сабшалан дээрэ 36808 тонно наг шэбхэ гаргагдаа, 857 гектар газар уһалагдаа, 3732 гектар сабшалан сэбэрлэгдэжэ, 2799 гектар борнойлогдоһон байна. Мүнөө үедэ аймаг дотор сабшалан һайжаруулха оньһожоруулагдамал 20 звено, отрядууд эмхидхэгдэжэ, тэдэндэ 36 трактор даалгагданхай. Хэрбээ урда жэлнүүдтэ сабшалан дээрэһээ малаа орой гаргажа, нилээд гэшхүүлдэг байһан. Мүнөө жэл малайнгаа зуһалан эртээнһээ бэлдэжэ, майн 5 хүрэтэр бүхы малаа зуһаланда гаргажа шадаабди.

Саашань нүхэр Николаев колхоз, совхозуудай партийна организацинуудай ябуулжа байһан эмхидхэлэй болон политическэ хүдэлмэри тухай хэлээд, республикын хэдэн эмхи зургаануудта эрилтэ табиһан байна. Республикын «Межколхозстрой» нэгэдэлэй хүтэлбэрилэгшэд аймаг дотор малай байра бариха, тэдэнэй шанар һайжаруулха хэрэгтэ туһаламжа хүргэнэгүй гэжэ шүүмжэлээ. Мүн «Сельхозтехникэ» нэгэдэлэй эмхи зургаанууд малай фермэнүүдэй ажал ехэтэй хүдэлмэри оньһожоруулха талаар оролдолго бага гаргана гэжэ хэлээ.

Нютагтаа хада хабсагайтай бэлшээриин элбэг байһые хараада абажа, аймаг дотороо ямаа үсхэбэрилдэг болохын тула үүлтэртэ 1000 ямаа, 50 тэхэ ажахынуудта худалдажа абаха арга олгохо асуудал шиидхэхыень нүхэр Николаев республикын хүтэлбэрилхы органуудта эрилтэ хээ.

Һүүлээрнь Хяагтын аймагай Ранжуровай нэрэмжэтэ колхозой түрүүлэгшэ **А. Н. Соковиков** үгэ абажа, һүүлэй гурбан жэлэй туршада мал ажалай продуктнуудые эрид ехээр абадаг болоһон тухайгаа хөөрэжэ үгөө. Һүүлэй гурбан жэлэй туршада түсэбһөө гадуур гүрэндэ 1000 центнер мяхан, 3000 центнер һүн худалдагдаһан байна.

Мал ажалай продуктнуудые ехээр абадаг болохо хэрэгтэ нэн түрүүн орооһо таряа болон тэжээлэй ургамалнуудай баян ургаса горитой нүлөөлһэн байна. Үнгэрһэн гурбан жэлэй туршада гектар бүриһөө дунда зэргээр 14,4 центнер орооһо таряан абтаһан байна.

Мяха элбэгжүүлхэ хэрэгтэ гахай үсхэбэрилхэ гээшэ тон шухала гээд нүхэр Соковиков анхарба. Гахай үсхэбэрилхэдэ хаштартай, гарзатай гэжэ һанадаг хүтэлбэрилэгшэд алдуу гаргана гээшэ. Ажахыгаа тусхай шэглэлтэй болгоошье һаа, гахайн фермэгүй байхын аргагүй.

1969, 1970 онуудта мяха ехээр абаха, гүрэндэ худалдаха талаар үүсхэл гаргаһан Сэлэнгын аймагай Ленинэй нэрэмжэтэ колхозой гэшүүдэй һайшаалта хэрэгые манай колхозойхид халуунаар дэмжэбэ. Энэ жэл түсэбһөө гадуур гүрэндэ 600 центнер мяха худалдахаар хараалагдаа.

Абаһан уялгаяа бэелүүлхын тула мүнөө үедэ бэлшээн таргалуулагдаха 3 гүүртэ мал эмхидхэгдэжэ, тэндэ шадабаритай бэрхэ малшад табигдаа. Тэдэнэр зундаа малайнгаа шэгнүүр хүдэртэ килограммһаа бага бэшээр нэмээхэ уялга абанхай. Мүн 830 гахай шахан таргалуулагдахаар табигдаа.

Саашань нүхэр Соковиков хүдөөдэ барилга хэхэ проектнүүд дан удаан бүтээгдэнэ гэжэ шүүмжэлээ. Проект зохёодог Красноярскын институдай нүхэр Базаровай ударидадаг филиал илангаяа муугаар хүдэлнэ гэжэ хэлээ. Колхоздоо 100 хүнэй һууритай клуб барюулха проект зохёохоор хэһэн захилыемнай энэ институт 3 жэлэй туршада дүүргэнэгүй.

— Һүүлэй жэлнүүдтэ орооһо таряа ехээр ургуулдаг болоһоной ашаар гүрэндөө тэрэниие ехээр худалдахынгаа хажуугаар малай тэжээлдэ горитой үлөөгдэдэг болоо, — гэжэ КПСС-эй Хяагтын райкомой нэгэдэхи секретарь **Е. Ф. Елизов** үгөө захалаа. — Мүн сабшалан һайжаруулха талаар хэмжээнүүдэй абтаһанай эсэстэ 1968 ондо дунда зэргээр гектар бүриһөө 15,4 центнер үбһэн абтаһан байна. Түрүү луговодуудай дүршэл дээрэһээ харахада, сабшалангай ургаса бүри дээшэлүүлхэ арга бии. Байгша ондо нёдондонойхиһоо 80 мянга гаран центнер үбһэ ехээр бэлэдхэхэ, 90 мянган тонно силос дараха, куузику ехээр тарижа, 115 мянган центнер бэлэдхэхэ, малдаа 190 мянган центнер таряа талханай зүйл үлөөхэ зорилготойбди.

Хараалһан эдэ зорилгонуудаа аймагай ажахынууд амжалтатайгаар бэелүүлнэ. Хабарай тарилга эмхитэй һайнаар үнгэржэ байна. Ороохо таряанай тарилга 2 мянган гектараар үргэдхэгдэхэнь.

Тэжээл элбэгээр бэлэдхэжэ шадаал һаа, адууһа малайнгаа тоо толгой олошоруулжа, ашаг шэмыень дээшэлүүлхэ аргатай болохо байнабди. Илангаяа эхэ малай һубайралгатай тэмсэхэ хэрэгтэй. Шэнжэлээд үзэхэдэ, жэлдээ үнеэдэй 10—11 процентнь, 11—12 мянган эхэ хонид тул үгэнэгүй. Малай үхэл гарза ехэ байһаар.

Аймагай партийна организаци бии байгаа эдэ дутагдалнуудаа усадхажа, ойрын жэлнүүдтэ мал ажалай продуктнуудые эрид ехээр абадаг болохо зорилго табинхай. Байгша ондо нёдондонойхиһоо 11,5 мянган центнер, 1970 ондо — 16 мянган центнер ехэ мяха абахын тула мүнөөнһөө оролдожо байна. Мүнөө үедэ бэлшээн таргалуулагдахаар 5009 үхэр, 34300 хонин табигдаа, 6700 гахай шахагдажа байна. Энэ жэлэй октябриин 1-һээ 2420 үхэр шахан таргалуулха байра түхеэрэгдэжэ эхилээ. Мүн ажахы бүхэндэ жэлэй дүүрэтэр эды шэнээн эхэ мал ороондо оруулха даабари үгтэнхэй.

Нүхэр Елизов энэ жэлэй үнгэрһэн дүрбэн һарын дүнгүүдтэ тогтохо зуураа, адууһа малай үхэл гарза хорожо, малай тоо олошоржо байһыень мэдүүлээ. Тиигэбэшье дутагдалнууд олон ушарна гэжэ тэмдэглэбэ.

Удаань Сэлэнгын аймагай Ленинэй нэрэмжэтэ колхозой түрүүлэгшэ **Р. С. Бадмаев** үгэ хэлэхэдээ, һүүлэй гурбан жэлдэ гүрэндэ мяха худалдалга 63 процентээр, ноохон — 20 процент дээшэлжэ, колхозой мүнгэн олзо оршо хоёр дахин шахуу нэмээ гэхэ гү, али 1 миллион түхэригтэ хүрөө гэжэ мэдүүлбэ. Иимэ амжалта яагаад түйлагдааб гэхэдэ, нэн түрүүн малдаа тэжээл элбэгээр бэлэдхэдэг болоһон байнабди. Һүүлэй гурбан жэлэй туршада 570 гектар намаг газар хатаагдажа, 320 гектар һайн сабшалантай болоогдоо. Энэ үедэ 521 гектар сабшалан шэбхэжүүлэгдэһэн, 1302 гектар минеральна үтэгжүүлгээр шанаржуулагдаһан байха юм. Эдэ бүгэдын ашаар 1968 ондо бүхы сабшалангай гектар бүриһөө 17,8 центнер үбһэн хуряагдаһан. Зүгөөр 1965 ондо сабшалангай гектар бүриһөө миил 8 центнер ургаса абтаһан юм.

Теэд түйлаһан эдэ амжалтануудаараа һанаагаа амарнагүйбди гээд үгэ хэлэгшэ саашань үргэлжэлүүлбэ. В. И. Ленинэй түрэһэн алдарта ойе ажалай бэлэгээр угтахын тула 1969 ондо түсэбһөө гадуур 200 центнер, 1970 ондо — 750 центнер мяха гүрэндөө худалдаха гэжэ шиидэбди. Тиихэ зуураа малайнгаа тоо толгойе саашань олошоруулжа, 1971 оной эхиндэ түсэбһөө гадуур 200 үхэртэй, 1200 хонитой, 200 гахайтай байхаар хараалагдана.

Һүүлэй жэлнүүдтэ колхоздомнай малай үүлтэр һайжаруулха талаар горитой хүдэлмэри хэгдэнэ. Эмэ хашарагууд тусхай гүүртэ болгогдожо, онсо һайнаар харууһалагдана. Зундаа бэлшээн таргалуулагдаха мал мүнөө бүхыдөө шэгнэгдэжэ, мал адуулагшадта даалгагданхай. Тугалнуудые һайнаар түлжүүлхэ зорилгоор 34 гектар һайжаруулагдаһан бэлшээри хорёологдоо. Энэ бэлшээри уһалагдажа, үтэгжүүлэгдэжэ байха юм.

Малаа искусственна аргаар үрэжүүлдэг болоһоной ашаар эхэ малай һубайралга үсөөрөө. Хэрбээ нёдондо 100 үнеэн бүриһөө 94 тугал абтаһан байбал, энэ жэлдэ 100 үнеэн, гунжан бүриһөө 100 тугал түлжүүлхэ зорилготойбди.

Газар тарюулангай, мал ажалай продуктнуудые түсэбһөө гадуур абаһан колхознигууд материальна талаар урмашуулагдана. Мүн зунай бэлшээриин үедэ малаа һайса таргалуулһан, шэгнүүрыень нэмэһэн хүнүүд горитой нэмэлтэ түлбэридэ хүртэхэ юм.

Нүхэр Бадмаев энэ жэлэй эхиндэ соносхогдоһон хоёр һарын туршада сабшалан һайжаруулха талаар хэгдэһэн хүдэлмэридөө тогтоод, республикын «Сельхозтехникэ» нэгэдэлэй предприятинуудта эрилтэ табиһан, тэдэнэрэй хүдэлмэриие, шүүмжэлһэн байна. Илангаяа трактор заһабарилха талаар эдэнэр горитой дутагдалтай гэжэ тэрэ хэлээ.

КПСС-эй ЦК-гай мартын (1965 он) Пленумһээ хойшо үнгэрһэн саг соо газар тараалангай, мал ажалай продуктнуудые ехээр абадаг болоһон тухайгаа **Улаан-Үдын аймагай Совет**дэй гүйсэдкомой түрүүлэгшэ **Д. А. Шикуло** хөөрэжэ үгөө. Энэ үедэ орооһо таряа, хартаабха, мяхан, һүн, нилээд ехэ абтадаг болоһон байна. Малай тоо толгойшье олошороо.

Түйлаһан эдэ амжалтануудаараа аймагай ажахынууд һанаагаа амарнагүй. Мүнөө эдэнэр табан жэлэй түсэбые болзорһоо урид дүүргэхын түлөө оролдоно. Илангаяа мяха эрид ехээр абадаг болохо зорилго урдаа табина. Ленинэй нэрэмжэтэ, «Маяк» колхозууд эбэртэ бодо малаа 300—320 килограмм, гахайнуудаа 100 килограммтай, хонидоо 40—45 килограммтай болгожо гүрэндэ тушааха зорилготой. Эдэнэрэй үүсхэл аймагай бусад ажахынуудта дэмжэгдэнэ.

Малаа һайса таргалуулжа, гүрэндэ тушаахын тула тэжээл горитой бэлэдхэхэ хэрэгтэй. Һүүлэй гурбан жэлдэ шэмэтэ тэжээл 53 процент, таряа талханай зүйл 55 процент ехээр бэлэдхэгдэдэг болоошье һаа, мүнөө үеын эрилтые үшөөл хангажа шаданагүй. Эдэ жэлнүүдтэ аймагай ажахынууд куузику тарижа, баян ургаса абажа дүршөө. Энэ жэлдэ куузику бүри ехээр таригдажа, ургасыень улам дээшэлүүлхэ зорилго табигданхай.

Олзоной намаг хатааха хэрэгтэнь бодото туһаламжа хүргэхые нүхэр Шикуло республикын эмхи зургаануудта хандаһан байна.

Гүрэнэй зүгһөө саг үргэлжэ туһаламжа хүргэгдэжэ байһанай ашаар аймагай колхоз, совхозуудай экономикын хүгжэн бэхижэжэ байһан тухай КПСС-эй Мухар-Шэбэрэй райкомой нэгэдэхи секретарь **Н. И. Малыгин** элишэлэн харуулаа. Илангаяа «Забайкалец», «Загансвий», «Коммунизм» колхозууд газар тараалангай, мал ажалай продуктнуудые элбэгжүүлхэ талаар горитой амжалта түйлаһан байна. Зүгөөр энэ үедэ «Знамя Ленина» колхоз мяха абалгаяа дээшэлүүлжэ шадаагүй. Аймагай ажахынуудта малай үхэл гарза, һубайралга ехэ байһан зандаа. Мүн гүрэндэ жэжэ мал олоор тушаагдана. Гүрэндэ тушаагдаһан үхэрнүүдэй дунда зэргын шэгнүүр 275 килограмм, хонидой — 33 килограмм, гахайнуудай — 66 килограмм болоно.

В. И. Ленинэй түрэһөөр 100 жэлэй ойн хүндэлэлдэ абаһан уялгаяа бэелүүлхэ хэрэгтэ бэрхэшээлнүүд олон ушарна. Унжагай хүйтэн үбэлэй һүүлээр хагсуу хабар боложо, бэлшээри дээрэ ногоон муу. Мүнөө үедэ луговодууднай сабшалангаа цэгэ удаа уһалжа дүүргээд, хоёрдохёо захалба.

Аймагай ажахынуудта бэлшээн таргалуулагдаха малай гүүртэ, отаранууд бүридхэгдэжэ, шадабаритай бэрхэ малшадта даалгагдажа байнхай. Тэдэнэр зунай бэлшээриин 100 үдэртэ үхэр бүхэнэй шэгнүүрые 100 килограммаар нэмээхэ гэһэн социалис мүрысөөндэ оролсобо.

Аймаг дотороо галуу олоор үсхэбэрилхэ аргатай байһан тухайгаа үгэ хэлэгшэ тогтобо. Тиихэдээ хүсэ ехэтэй инкубаторна станци аймаг дотороо эмхидхэхэ шухала болоһон тушаа хэлээ. Мүн адууһа малые һайн шанартай тэжээлээр хангахын тула комбикормо бүйлүүлхэ аймаг хоорондын завод түхеэрхэ саг ерээ гэжэ мэдүүлбэ.

Пленум дээрэ үгэ хэлэһэн республикын хүдөө ажахын министр **Л. В. Власов** үнгэрһэн үбэлжэлгын зарим дүнгүүдтэ тогтоо. Энэ үбэлжэлгэдэ урда тээхиһээ 10 процент ехэ тэжээл бэлдэгдэһэнэй ашаар 22 процент ехэ һүн һаагдаа, 12 процент ехэ мяхан абтаа гэжэ тэрэ хэлэбэ. **Мүн хониной нооһоной шанар** урда жэлэйхиһээ нилээд һайн байхаар хүлеэгдэнэ. Энэ жэлдэ нёдондонойхиһоо 55 мянган хурьгад олоор түлжүүлэгдэжэ байна. Хонидой үхэл гарза хоёр 2 дахин, үхэрэй — 30 процент, гахайн — 40 процент бага болоо.

Энэ үедэ тугал 10 процент олоор абтажа, эмэ хашарагууд, үнеэд нилээд олон үрэжүүлэгдэөд байна. Гахай үсхэбэрилхэ талааршье зохид байдал түхеёлдонхой. Эдэ бүгэдын ашаар мал ажалай продуктнуудые ехэдхэхэ зорилгонуудаа амжалтатайгаар бэелүүлхэ арга бии.

Хойшодоо мал ажалай продуктнуудые ехээр абадаг болохын тула элдэб зүйлэй тэжээл элбэгээр бэлэдхэхэ хэрэгтэй гэжэ хүдөө ажахын мэргэжэлтэд, колхоз, совхозуудай хүтэлбэрилэгшэд ойлгоно. Нийтынгээ адууһа малые тэжээлээр хүсэд хангахын тула 1970 ондо бүдүүн тэжээл 15 процент, таряа талханай зүйл 40 процент ехээр бэлэдхэхэ эрилтэ табигдана.

Нүхэр Власов зунай сагта ой модон соохи бэлшээри хэрэглэхэ асуудалда анхарба. Хэжэнгын, Хориин, Яруунын болон бусад аймагуудта хэдышье ган гасуур сагта ой модон соо ногоон элбэг байдаг. Тиимэһээ тэрэниие сэбэрлэхэ, тэндэ малаа олоор бэлшээдэг болохо гээшэ мүнөө үедэ тон шухала.

Мяхалиг мал үсхэбэрилдэг шэглэлтэй болоходоо, һаалиин 20 мянган үнеэд нёдондо мяханай фермэдэ оруулагдаһан байна. Тиигээшье һаа, үнеэдэй һү шэмын дээшэлһэнэй ашаар республикамнай урда жэлэйхиһээ һү һаалиа зарим тэды ехэдхэжэ шадаа. Саашадааашье мяханай фермэдэ үнеэд оруулагдаха байна. Тэрээнгүйгөөр мяха ехээр абадаг болохын аргагүй.

Малай һубайралгатай тэмсэхын тула бүхы эхэ малаа искусственна аргаар үрэжүүлдэг болохо асуудалда нүхэр Власов тогтоо. **Хойшодоо техник-үрэжүүлэгшэдэй ажал һайжаруулха, тэдэниие али болохоор урмашуулха** хэрэгтэй гэбэ.

Үбһэ тэжээлэй шанар һайжаруулха тушаа нүхэр Власов тогтожо хэлээ. Нёдондо бэлэдхэгдэһэн үбһэнэй 61 процент муу шанартай, 26 процентнь дунда зэргын, 13 процентнь һайн гэжэ сэгнэгдэһэн. Силосэй 34 процент һайн шанартай, 36 процент дунда зэргын, 30 процентнь муу шанартай гэжэ тоологдоһон байна. Тиимэһээ тэжээл бэлэдхэлгын үедэ хүдэлмэриин шанарта гол анхарал хандуулагдаха ушартай. Саашадаа газар дээрэ силос дараха ябадалые хорихо хэрэгтэй. Республикын ажахынуудта үбһэнэй гурил хэхэ 30 аппарат бии. Тэрэниие хүдэлгэжэ шадабал, энэ жэл витамин элбэгтэй 60 мянган тонно үбһэнэй гурил бэлэдхэхэ аргатайбди.

Үгынгөө түгэсхэлдэ нүхэр Власов шефскэ хүдэлмэри тухай хэлээ. Энэ жэлэй март һарада болоһон партийна эдэбхитэдэй суглаан дээрэ промышленна предприятинууд хүдөө ажахые хүгжөөхэ хэрэгтэ туһа хүргэхэ, тэндэ 2 миллион түхэригэй хүдэлмэри хэхэ гэһэн уялга абанхай. Мүнөө тиимэ уялга абаһан 30 предприятиин оройдоо 14-ниинь колхоз, совхозуудта хүдэлмэри хэжэ захалаа.

Республикын хүдөө ажахын хүдэлмэрилэгшэдэй дунда В. И. Ленинэй түрэһөөр 100 жэлэй ойн урда тээхи социалис мүрысөө үргэнөөр дэлгэрүүлхэ, тэрэниие эршэмтэйгээр хүтэлбэрилхэ тухай КПСС-эй обкомой пропаганда ба агитациин таһагые даагша **Л. Я. Похосоев** пленум дээрэ хэлээ. Эдэ үдэрнүүдтэ хэдэ хэдэн предприятинуудта, ажахынуудта «Ленинскэ хүндэлэлэй һудар», «Ленинскэ дэбтэрнүүд» бии болгогдожо, тэндэ ойн баярай урда тээхи мүрысөөндэ шалгарагшадай нэрэ бэшэгдэнэ. Кабанскын аймагта «Ленинскэ ажалай вахтын толи» гэһэн хүндэтэ дэбтэр эмхидхэгдээ. Ойн баярай үнгэрхэлөөр эдэ эдэбтэрнүүд нютагай музейдэ хадагалагдаха юм. Зарим предприятинуудта «Ленинскэ табан жэлэй залууршад», «Ленинскэ ажалай вахтын түрүүшүүл» гэһэн хүндэтэ нэрэ зэргэ олгогдоно.

Тиигэбэшье социалис мүрысөө эмхидхэлгэдэ горитой дутагдалнууд бии гэжэ үгэ хэлэгшэ тэмдэглэбэ. Ямар дутагдалнууд ушарнаб гэхэдэ, нэгэдэхеэр, социалис мүрысөөнэй гурим һайса бодомжологдонгүйгөөр зохёогдоно. Промышленна предприятинууд, колхоз болон совхозуудта олон ушарта мүрысөө үүсхэхэдэө, продукциин шанарта, гол фондын хэр ашагтайгаар хэрэглэгдэжэ байһанда анхарагданагүй. Мүрысөөнэй гурим тодорхойлходоо, хүн бүхэнэй хэдэг ажал хүсэдөөр харуулагданагүй. Үгышье һаа, зарим газарта мүрысөөнэй гурим тодорхойлходоо, хэдэн олон тоо, баримтанууд оруулагдажа, тэрэнэйнь олонхи мүрысэгшын ажалһаа дулдыдахагүй байха юм.

Нүгөө талаараа олохон предприятинуудта, колхоз болон совхозуудта мүрысөөндэ түрүүлэгшэдые материальна талаар урмашуулха хэрэгтэ үлүү ехэ анхарал табигдаад, харин тэдэниие моральна талаар урмашуулха асуудал тоогдоногүй. Баргажанай, Захааминай болон бусад зарим аймагуудай колхоз болон совхозуудта, предприятинуудта мүрысөөнэй гурим гансал нэмэлтэ түлбэри үгэхөөр хизаарлагдана. Олон ажахынуудта ажалай түрүүшүүлдэ хүндэтэ нэрэ зэргэ олгохо, Хүндэлэлэй грамота барюулха, хүндэлэлэй дэбтэртэ бэшэхэ гэхэ мэтэ хэмжээнүүд хараалагданагүй.

Эдэ бүхы дутагдалнуудые усадхажа, социалис мүрысөө үргэнөөр дэлгэрүүлжэ, тэрэнэй дүн саг үргэлжэ һайнаар харуулжа байха тушаа үгэ хэлэгшэ тогтоо. Мүн һүүлэй үедэ зарим аймагуудта коммунис ажалай түлөө хүдэлөөн һуладаһан байна. Зарим хүдэлмэришэд, колхознигууд ямаршье бэлэдхэлгүйгөөр коммунис ажалай түлөө мүрысөөндэ оролсоһон нэрэ зүүнэ.

Үгынгөө түгэсхэлдэ нүхэр Похосоев ажалшадай дунда политическэ мэдээсэл оролдосотойгоор ябуулха шухала байһан тухай хэлээ.

Мяхалиг мал үсхэбэрилдэг гол шэглэлтэй болоод байхадаа, ажахыгаа яажа ударидажа, мал ажалай продуктнуудые ехээр абаха асуудалаа ямараар шиидхэжэ байһан тухайгаа Зэдын аймагай Торийн совхозой директор **В. П. Ломухин** хөөрэбэ. 1000 үнеэ тугалтайнь суг байлгажа харууһалха табан фермэ эмхидхэгдээ. Фермэ бүхэндэ мяхалиг үүлтэрэй бухын үрөөр үрэжүүлхэ пункт түхеэрэгдээ. Эндэ мяхалиг герефордын үүлтэрэй бухын үрэ хэрэглэгдэнэ.

Тугалнуудаа эхэдэнь хүхүүлжэ түлжүүлхэдэ ашаг үрэтэй байһаниинь харагдаа. Үнгэрһэн үбэлжэлгын үедэ 500 тугал абтажа, тэрэнэй миил 2-ынь гарзалаа. Энэ аргаар түлжүүлэгдэһэн тугалнууд сүүдхэдээ 700—900 граммаар шэгнүүрээ нэмээһэн байха юм.

Теэд саашадаа шиидхэгдэхэ асуудалнууд үшөөл олон. Ажахыдаа мяхалиг үүлтэрэй үнеэдтэй болохо, үбэлэй байрануудые шэнэдхэн заһабарилха, шэнээр бариха хэрэгтэй. Зүгөөр тэдэ шухала асуудалнууд тон аали нобшоор шиидхэгдэнэ. Үнгэрһэн жэлдэ совхознай мяхалиг үүлтэрэй нэгэшье буха, нэгэшье иимэ хашараг абаагүй, энэшье жэлдэ абахамнай мэдэгдэнэгүй. Малай байрануудые бариха мүнгэ зөөри үгтэнэгүй. Тиимэ байрын проектшье байхагүй. Эдэ асуудалнуудые хүсэдөөр шиидхэнгүйгөөр мяхалиг мал амжалтатайгаар, ашаг үрэтэйгөөр үсхэбэрилхэнь бэрхэтэй.

Һайн шанартай мяха ехээр абахын тула зундаа, намар-үбэлэй сагта малаа һайса бэлшээн, шахан таргалуулха эрилтэ табигдана. Бидэнэр жэл бүри Химнэ голой эхиндэ, Ара-Торидо олон мал бэлшээнэбди. Теэд тэндэхи бэлшээри хүсэдөөр хэрэглэгдэнэгүй. Холын бэлшээриие һайжаруулха хэмжээн абтанагүй. Маанадай шугы бургааһа галдажа сэбэрлэхэ гэхэдэ, ой модоной харуулшад һаад хүргэнэ. Хүбшэ тайгын бэлшээриие шугы бургааһанһаа, дэгнүүлһээ сэбэрлэхэ, намаг хатааха, тиишэ ошохо харгы заһаха, мал адуулагшадай гэр байра зохидоор түхеэрхэ асуудалнуудые шиидхэхэ саг ерээ. Урда жэлнүүдтэ Ара-Тори ошохо харгы заһагдаһан байбашье, мүнөө тэрээгээрнь ябаха арга болишоо.

Саашань нүхэр Ломухин мяхалиг малые үбэлэй сагта яажа зүбөөр тэжээхэ харууһалха, тухай һанамжаяа хэлээ. Үнгэрһэн үбэлжэлгын дүршэл дээрэһээ харахада, бүдүүн тэжээл, таряа талханай зүйл халуун уһаар бүйлүүлһэнай хэрэггүй гэжэ һанагдана. Үбһэ, зелёнко, һолоомо хэршээд лэ, тэрэниие бутаргаһан таряа талханай зүйлтэй холёод малда хуурайгаар үгэхэдэ хоолтой гэжэ мэдэгдээ. Иимэ тэжээл һайнаар эдигдэнэ, малшье горитой таргална, тэдэнэй шэгнүүр сүүдхэдэ 800—900 граммаар нэмэнэ. Мүн тэжээл бүйлүүлхэдэ үлүү ехэ гаргаша хэгдэхэгүй болоно. Зүгөөр республикын «Сельхозтехникэ» нэгэдэлэй предприятинууд колхоз, совхозуудые үбһэ тэжээл хэршэдэг машинаар хангаха ушартай.

Мяханай совхозуудые хүтэлбэрилхэ асуудалда үгэ хэлэгшэ тогтоходоо, трестын зүгһөө хүтэлбэри һуладана гэжэ мэдүүлээ. Һүүлэй үе болотор аймагай үйлэдбэриин управлениин хүдэлмэрилэгшэд мяханай совхозые хэрэглэдэггүй, үшөө гаднашалхаая һанадаг байгаа. Харин мяханай совхозуудые хүтэлбэрилгые һайжаруулха тухай хэмжээнүүдэй абтажа байһаниинь һайшаалтай.

— Мал шахан таргалуулха совхозуудай хүдэлмэриие зүбөөр эмхидхэжэ шадабал, нилээд ехэ аша үрэтэй байха, энээниие Бодонгуудай совхозой жэшээ дээрэһээ харуулжа болоно, — гээд республикын «Скотооткорм» трестын директор **Н. В. Федоров** үгөө захалаа. Һүүлэй хоёр жэлэй туршада Бодонгуудай совхоз жэлээ олзотойгоор дүүргэнэ. Байгша оной үнгэрһэн дүрбэ һарада малайнгаа шэгнүүр 1000 центнерээр дээшэлүүлжэ шадаа. Иимэ амжалта тэдэнэр нэн түрүүн үбһэ тэжээл элбэгээр бэлэдхэжэ түйлаһан байна. Нёдондо эдэнэр 20 мянган центнер үбһэ бэлэдхээ гэхэ гү, али гектарай 21 центнер ургаса хуряаһан байна.

Тэрэшэлэн гахай шахан таргалуулдаг Улаан-Үдын совхозой коллектив үнэ сэн багатай мяха абана. Эндэ 30 мянган гахай шахан таргалуулха байра түхеэрэгдэнхэй.

Мал шахан таргалуулха хэрэгые промышленна үндэһэ һуури дээрэ эмхидхэхэ саг ерээ. Энэ талаар гахай шахадаг Улаан-Үдын со[вхоз]
хэрэг жэшээ болож[о]
Гахай үсхэбэрилхэ[дэ]
үрэ ехэтэй байһан туш[аа]
аймагай Оймарой совх[оз]
П. И. Зубакин тогто[…]
— Манай совхоз энэ ж[…]
центнер мяха, тэрэ тоол[…]
нер гахайн мяха абаха [...]
лис уялгатай. Абаһан [...]
бэелүүлхын түлөө бүхы [...]
сүүлнэбди. Байгша он[ой]
дүрбэн һарада түсэбэй [...]
поршоонхо абаха байбал, [...]
поршоонхо абтаа. Гахай[…]
энэ үедэ 1966 центнер [...]
Гахай шахан таргалуу[...]
Т. И. Бархатовагай [...]
фермэ амжалтатайгаар [...]
раа. Гахайшад Алексан[...]
ва, Елена Челпанова [...]
хан таргалуулхадаа, [...]
шэнгүүр сүүдхэдэ түви[...]
граммаар нэмээһэн ба[йна].

Гахай үсхэбэрилхэ т[...]
шэглэлтэй болоходоо 3 [...]
һэн байнабди. Түрүүшы[...]
гахайнууд ороондо оруу[...]
рэлгэдэ бэлдэгдэнэ. Хоё[...]
поршоонхонууд абтажа, [...]
ратай болотороо ту[...]
Гурбадахи цехтэ гах[ай]
таргалуулагдана. Урд[...]
отделенидэ гахай шах[...]
даа, сүүдхэдэ шэгнүүры[...]
граммаар нэмэдэг һэн. [...]
нүүрэй нэмэлтын өөр[...]
125—130 түхэриг [...]
Мүнөө тэдэниие нэгэ [...]
гажа шахан таргалуу[...]
хэниинь сүүдхэдэ 450-[...]
маар нэмэжэ, центн[...]
өөрынь үнэ сан 75—8[0]
лоо.

Малай бэлшээри түс[...]
хэрэглэхэ зорилгоор һ[...]
һан бэлшээри 774 гек[тар]
хэгдэжэ байна. Эндэ хэр[...]
материалнууд, олон жа[...]
урэһэ хүрэнгэ бэлдэгд[...]

Нүхэр Зубакин куу[...]
һурагшадай тусхай [...]
эмхидхэгдэһэн тухай х[...]
шалай нимэ гурбан [...]
гектар куузику ургуул[...]
төө.

Байгша ондо нэгэн [...]
хай шахан таргалуул[...]
шахаха тусхай байра[...]
баригдажа байнхай.

— Гурба-дүрбэн жэ[...]
манай колхоз аймаг [...]
жэ ябаһан юм, — гэж[...]
гай «Улаан Аха» колхо[...]
шэ **А. С. Галсанов** мэд[...]
рин мүнөө мал ажала[й]
дые ехээр абадаг болож[...]
рим тэды амжалта т[...]
дондо гүрэндэ худалда[...]
25 процентнь эрхим т[...]
тайгээр, дунда зэргээр [...]
грамм шэгнүүртэйгээр [...]
хы тушаагдаһан мала[й]
центнь дунда зэргын ш[...]
сэгнэгдээд, түс бүри[...]
грамм болоо һэн. Тии[...]
жэлэй туршада гүрэндэ [...]
лайнгаа шэгнүүрые түс[...]
килограммаар дээшэлүү[...]
даа.

Байгша ондо нёдонд[...]
процентээр ехэ мяхан [...]
раалагданхай. Энэ зори[...]
хын тула бэлшээн та[...]
6 гүүртэ эмхидхэгдэ[...]

Нүхэр Галсанов А[...]
малшадые майханаар, [...]
ар, резинэ онгосоор, [...]
лоп резинэ сүбаар х[...]
Буркоопсоюз анхарала[...]
жэ хэлэбэ.

— Аймагай ажа[...]
ехээр абадаг болохо [...]
хайн фермэнүүдые [...]
эмхидхэхэ, холо хүбш[...]
нүүлые хүсэдөөр хэрэ[...]
нүүдые бэелүүлжэ б[...]
Түнхэнэй аймагай үй[...]
равлениин начальник [...]
ренников үгөө захал[...]
ряк» колхоз үбэлжэлг[...]
хашараг шахан тарг[...]
бүриинь 313 килогр[...]
жо гүрэндэ худалдаһ[...]
ажал ехэтэй хүдэлмэр[...]
оньһожоруулагданхай, [...]
таһан мяханай өөрынь [...]
да болож үгэнэ.

Манай аймагай а[...]
мянган толгой мал [...]
бэлшээридэ гаргахаа[...]
гөөр тэндэхи бэлшээри [...]
шугы бургааһанда ла[...]
дажа байнхай. Урда [...]
молёдоор гербицид хор[...]
гы бургааһа үгы хэхэ[...]
һан. Хэрбээ энээндэ [...]
лээ һаа, бүришье һа[...]
республикын хүтэлб[...]
нууд холын бэлшээри [...]
хэрэгтэ анхарал табиж[...]
тэнүүдые хүсэлдүүлэ[...]
найдагдана.

Мяхалиг мал олоор [...]
малаа үбһэ тэжээлээр [...]
малшадай ажал ехэтэ[й]
оньһожоруулха тала[...]
хэгдэжэ байһан хүд[...]
Яруунын аймагай «Д[...]
зой түрүүлэгшэ **Н.** [...]
хөөрэжэ үгөө.

Пленум дээрэ хамт[...]
үгэ хэлээ. Тэрэнэй һ[...]
хэлсэгдэһэн асууда[...]
тогтоол абтаһан бай[...]

Нёдондо Сэлэнгын совхозой ахалагша хонишон Цырендоржо Цыбикдоржиевич Дагбаевта «Аймагай эрхим хонишон» гэһэн хүндэтэ нэрэ зэргэ олгогдоо бэлэй. Тиихэдэ энэ ажалша бүлэ түрүүшынхеэ түрэхэ түлгэ хонидые харууһалжа, зуун эхэ хонин бүриһөө 96 хурьга түлжүүлһэн юм.

Мүнөө жэлдэ ахалагша хонишоной отарада түл абалга январь һарын тэн багаар эхилээ һэн. Иигэһээр эндэ түл абалга дүүрэө. Отарынхид хонин бүриһөө хурьга абажа түлжүүлхэ уялгаяа амжалтатай бэелүүлбэ. Цырендоржо Цыбикдоржиевичай һамган Галина Цыбикдоржиева нүхэдтэйгөө хамта хони, хурьгадаа гарза хоролтогүйгөөр хабарай хүхэ ногоон дээрэ гаргахын тула хаба шадалаараа оролдоно. Зураг дээрэ: Г. Цыбикдоржиева.

А. ДЕРИГЛАЗОВАЙ фото.

ОЦА НАМСАРАЕВАЙ ОЛТОЙ ХУБИ ЗАЯАН

…совет уран зохёолой үн… …ри табигшадай нэгэн, түү… …турынгаа алтан жасада …мэри оруулhан элитэ со… …зохёолшо, олониитын х… …лөө ажал ябуулагша Хоца …вай түрэhөөр 80 жэ… …байгша оной май hарада …Ойн үдэртэйнь холбожо, …ажал хэрэгынь, ами наhа… …тулэбынь удхалан хэл… …аал олохо золтойбди.

…Намсараев «Минии заяан» …гэг соогоо хубисхалай ур… …өөрынгөө ами наhан ту… …э бэшэhэн:

…раhан ёhоёо
…сагаа hанахадам,
…хүндэ шабарhаа
…гараhан үльгэртэйл.

…инь тон үнэн.

…Намсараев 1889 оной май …Дээдэ-Хэжэнгэ нютагай …Нуур гэжэ газарта юрын …лэ соо түрэhэн. Тэрэ …ад хүнэй hураха hургуу… …бэшэ даа, Хоца хүбүүн …номшо үбгэн Дагба …гэгшэдэ монгол үзэг …уншаха, саарhа бэшэхэ …болобо. hураха эрдэ… …тадыгээр дүүрэhэн бэ-

…Намсараев ажалшан боло… …э ажал хэбэ, хүлhэнэй …бэдэрбэ, Ингэжэ яба… …өөрынь хэлэдэг ёhоор, …, «тэншүү бөө», «hо…», «hогтуу ноённие» — …hайса мэдэхэ болобо. …йн хүхэ байхада, хүнэй …хүйтэн ябахада эльгэ …дэг байба. Тэрэ сагта …дьхэлдэ тэжээл үгэхэ, …йдань гэрэл оруулха …умэн гэхэдэ. хүхюу зу… …тэ бэлэй. Ерээдүйн уран …арадай үгын баялиг, хү… …нютагай хурдан үгэтэ …шэдhөө, өөрынгөө хүг… …адмаhаа, хуушан монго… …эhэн гар бэшэгүүд, …номуудhаа — бүгэ… …шүүрдэн, хадуун абаба. …сараев үетэн нүхэд соо… …, хурдан бодол, хатуу …оу зугаагаараа лаб ил… …. Тэрэнэй хүхюу зугаа, …хурсые багын нүхэд …хадтай үбгэд) мүноэшье …ртаагүй хэлэдэг юм.

…тэрэ «Минии заяан» …э хэлэhэн байдаг.

…шүүд ерээ hэн,
…бэшэг уншаа hэм,
…дал хараа hэм,
…алан угтаа hэн.

…үрхэнhөө бэшэгдэhэн

…засагай үеын байдалай …тухэл шарайе hайн мэ… …туладаа, Октябриин ху… …обо, арадай засаг тог… …ь лэ, Хоца Намсараев …й дунда шэнэ байдалай …оролсобо. 1917 онhоо …баад жэлдэ нютагайн… …ллинуудта багшаар хү… …н-Үдэдэ эрдэмэй коми… …хэблэлдэ, газетын ре… …дэлбэ. Албан хэрэгэйн… …саг эдыhээ тэды хүрэ… …тоолоод лэ, алхамаа …ябаа бэшэ, харин Совет …социалис байгуулалтын …ргахын түлөө бүхы хү… …бүхы сагаа хандуулба. …ой али болохо олонии… …үдтэ өөрөө жүдхэжэ, …оролсобо, зоной дааба… …ргыгаар хандаба. Хо… …шиндэ хуушанай ревко… …эй, дүшөөд оной тэн… …Совет оронойнгоо дээдэ …р Верховно Соведэй …үүргэнүүдые даажа …оной хоёрдохи хахад-

та номой эхин үүрэй секретаряар хүдэлөө, хожомынь партиин обласной комитедэй гэшүүнээр hунгагдаа; хорёод оной эхиндэ Совет засаг hүйдхэгшэ банданудаар, гушаад оной эхиндэ гартаа буу барижа буhалгааша нюдарган баяшуултай тэмсэбэ, арадай аман зохёол хорёод онhоо эхилээд бүхы наhан соогоо ходо суглуулжа ябаба; урданай буряадай соёлдо хабаатай шухаг дурасхаалнуудые (номуудые, саарhануудые, алтан, мүнгэн хэрэгсэлнүүдые г. м.) суглуулжа, гүрэнэй хадагаламжада ходо үргэжэ — али олон ашата хэрэгтэ үнэн зүрхэнhөө оролдожо ябаба.

Шэнэ совет үеын бусалан байhан ажабайдалай долгин руу оорөө оролсон ябахадаа, сэдьхэлэйнгээ үнэтэ баялиг удалан дэлгэхэ арга олобо. Хоца Намсараев уран зохёолшын харгы дээрэ гараба. Түрүүшын зохёолнуудынь багаханууд зүжэгүүд байгаа, тэдэнь үдэрэй хэмжээндэ зохёогдоод лэ, нютагай залуушуулай хүсөөр үдэшэлэн табигдадаг байгаа. Зүжэгүүдынь «Харанхы» (хайрагүй харанхы үдэшэ), «Дамби жоодшо» (бүтээлшэ ламын ябадал) гэхэ мэтэ нэрэтэй. Харанхы мунхаг үедэ зоргоороо аашалан байhан ламанар, баяд, ноёдые зохёолнуудынь шүүмжэлэн эхилээ hэн. Дүүежэ байhан дарагар олон ламбагайнартай дасангай уурхай соо ошожо ерээд лэ, ламын шажанние энеэдэн болгоhон зүжэг табижа байха зоригтой, зүрхэтэй хубисхалша хүбүүн ябагша hэн гэжэ хорёод оной үеын Хоца Намсараев тухай нютагайнь зон мүнөөшье хөөрэн hуудаг.

Үнөөхил дурдагдаhан «Минии заяан» соонь иигэжэ бэшэгдэнэ:

Сэсэн большевик партидаа
Сэдьхэл зүрхөө үгөө hэм,
Сэсэг нарата дайдадаа
Сэхэ үнэн ябаа hэм.

Ами наhанайнгаа ябадал, хэрэг тухай гүнзэгы тобшолол хэлээ!

1925 ондо Коммунис партиин гэшүүн болоо hэн. Бүхы хэрэг үйлэеэ, бодол ябадалаа, бэлиг шадабаряа коммунизм байгуулгада зорюулаа hэн. Энэнэй элитэ ехэ гэршэнь — уран зохёолнуудынь болоно.

Хоца Намсараев поэзиин, прозын, драмын олон тоото зохёолнуудые зураглан харуулаа. Эдэ зохёолнуудай ехэнхи хубинь тэрэнэй табан боти. Суглуулагдамал зохёолнууд болоно, 1958—1959 онуудта хэблэгдээ hэн. Энэ табан боти соонь табан жэлээр түсэблэн алхалhан социалис байгуулалта, табан арбандаа эршэтэй ябаhан табан үзүүртэ сог улаан Кремлиин Одон—манай ороной мүнөөдэрэй бэлэг тэмдэг, ерээдүйн коммунизм тээшэ зориhон харгыдахи уряа-маяк, табан хушуу малаар дүүрэн дэлхэйн табан түби соо өөр ганса номин тунгалаг Байгалтай буряад нютаг, оньhон табан хургатай ажалша хүнэй шамбай гар, табан табияа гүйсэhэн ород, буряадай хани нүхэсэл, табан хургаяа хам адхалсаhан инаг дуран, —эдэ бүгэдэ үндэр дээдэ бодол, уран дүрэнүүдэй олон табан үгэгүйгөөр зураглагдаад байhыень уншагшад өөрынгөө табан хурган шэнгеэр мэдэнэ ха юм.

Табан боти номуудынь өөрынгөө арадай аман ба бэшэмэл зохёолой үрэжэлтэ хүрьhэн дээрэ ородой ба бэшэшье, баруун ба зүүн зүгэй арадуудай уран зохёолhоо тэжээл хэрэглэжэ, уран гараараа, бэлигтэ сэдьхэл бодолоороо hалбаруулан ургуулhан, үбэл зунгүй ногоорон сэсэглэн байдаг модон-эрдэни гэхээр. Х. Намсараев Горькиин, Пушкинай зохёолнуудта ехээр шүтэдэг, тэдэнhээнь hургаал олодог байгаа гэhэн баримтанууд олон.

Хоца Намсараевай бэшэhэн зохёолнуудай ниидэн элихэ оньhон үдэ далинь коммунис удха, арадай байдалтай нягта холбоо барисаан болоно. Али үе сагта ябанабиб, ямар эрилтэ арад зон уран зохёолшодой урда табинаб, ямар бодол хэлэбэл, зондо туhатай зохёол болохоб гэжэ ходо бодожо ябадаг хүн байгаа. Үе сагайнгаа гол бодолыень оложо шададаг, ехэ эрилтыень таажа хангадаг уран зохёолшо байгаа. Энэ шадабарине өөрынь оюун бэлигынь, коммунис үзэл бодолынь олгуулаа.

Хорёод онууд. Шэнэ совет байдалай мүндэлэн байhан, хуушан байдалай үлэгдэлтэй тэмсэhэн үе. Хоца Намсараев Дамби жоодшо, гэлэн Бадма, баян Бадма гэхэ мэтэ дүрэнүүдые зураглажа, лама, баяд, ноёдые хайра гамгүй шүүмжэлнэ, шэнэ сагые магтан дуулана. «Харанхы саг хаягдажа, халуун наран мандаба бэшэ гү?» —гэжэ олондо хандана.

Гушаад онууд. Социализм байгуулалтын асари ехэ хүдэлмэри. Ажалай амжалтанууд. Эдэ бүгэдые бүтээгшэ шэнэ совет хүн. Хоца Намсараев үргэн дэлисэтэйгээр хүдэлнэ, олон уншагшадай дунда үргэнөөр тараха, хүндэлэгдэхэ зохёолнуудые бэшэбэ, бүхы Совет орон соогоо буряад литератураяа өөрынгөө нэрээр суурхуулба. Арадай дундаhаа гараhан хубисхалша Цэрэмпил Должод хоёрой баатарлир дүрые уранаар зураба. Арадай дундахи хүнүүдэй абари зан, зориг мэргэн хурсаар «Тиимэ байгаа» ном соогоо харуулба. Буряад залуушуулай хамтын ажал байгуулхын түлөө хэhэн шэрүүн тэмсэл бодото дээрэнь «Нэгэтэ hүни» соо үзүүлбэ.

Шүлэгүүд соонь хамтын ажалтай болоhон хүдөө нютагай баялиг шарай, хүдэр индустриин хүсэтэ нэрьеэн, шэнэ Совет Эхэ орон, арадуудай хани нүхэсэл, Коммунис партиин ашата үүргэ — бүгэдэ дүүрэн дуулдана. Энэ шэнэ байдалые шэнэ аялгаар дуулан зохёобо, тэрээн тухайгаа сэхэ иигэжэ бэшэнэ: «Хүхэрэгшэ тэрэ тэнгэриин доогуур, хөөбэлзэгшэ тэрэ үүлэнэй дээгүүр дэмы шэртэн, дэгэд хооhон хонгёо хоолой гоёон хэлэнэгүйб!» — гэжэ эрид хэлээд, өөрынгөө урда үндэр уялга табиhан байдаг гэбэл: «Нам тодо Нарата Бурят-Монголойнгоо энхэ hонор эрхим сэнгүү байдалые мүнгэн субад мүшэн шэнгеэр харуулха оюун бэлигэй орьёл өөдэ шэртэнэб!». Ажал тухай шүлэгүүдыень шагная. Ямар hонин ондо ондоо аялганууд бэ!

Хула hаарал
Хонгор морид жүдхэжэ,
Хурса хюрөө,
Булад хадуур хайшалба.
Гушан хоёр
Түмэр хюрөө тармажа,
Гоё ногоон
Үе нюруу татаба.
Бушуу бэрхэ
Хүбүүд, басагад хүдэлжэ,
Булаг талын
Бухал олон баржыба.
(«Нажар халуун»).
Байса шулуун байратай
Байгал далай башамдан,
Баян гэрэл уhаараа
Сэлгин сэмхэг сэсэргэн,
Сэгээн номёор хаяарна.
Шэнэ Буряад оронойнгоо
Шэмэг hайхан дайдые
Шэбшэн hанан дуулахадам,
Сэдьхэл зүрхэм хүдэлжэ,
Сээжын оёор доhолно.
(«Шэжэр алтан шэрээтэhээр»).

Эсэгэ ороноо хамгаалгын дайн. Совет арадуудай хамаг хүсэеэ хамтадхан, дайсание даран сохихо нэгэ нюдарга болоhон саг. Хоца Намсараев буряад хүбүүн Хэшэгтын дайшалхы ябадал тухай тууджа бэшэбэ. Эрхэ сүлөөгэйнгөө түлөө арадай хэhэн тэмсэл магтаhан, харин хомхой хобдог, хоро үhөөгөөр дүүрэhэн ноёд, баяшуулай сэдьхэл ухашалан харуулhан «Тайшаагай ташуур» гэжэ зүжэг бэшэнэ. Шүлэгүүд соогоо Эсэгэ ороноо, хүнэй эхэ эсэгыень, үри хүүгэдыень, эхэ нютагыень арадуудайнгаа хани нүхэсэл — урин дулаан үгөөр хүнэй сэдьхэлдэ hануулна. Хоротон фашистнарай үhэ яhаниинышье бү үлэг, хорыень хороор харюулая гэжэ жада мэтэ эритэй үгэнүүдээр дайсание тудана.

Дайн дүүрэбэ. Илалтын Улаан туг рейхстаг дээрэ даллаба. Ажалаа өөдэнь татаха асари ехэ ажал эхилбэ. Олон жэлдэ хүлеэгдэhэн инагай халуун уулзалганууд. Шэнээр түбхинэhэн Совет орон. Хоца Намсараев арадайнгаа баатарлиг түүхэ үргэнөөр харуулха роман «Үүрэй толон» дээрэ хүдэлнэ. Олон рассказ, повесть, шүлэгүүд, зүжэгүүдые бэшэбэ. Шүлэгүүд соонь амгалан үе сагай амисхаал орожо ерэбэ.

Агаар зөөлэн, hэрюухэн,—
Амилхадам амархан,
Алтан наран дулаахан, —
Ажаллахадам атархан
(«Ажалай дуун»).
Табан хушуун малаа үдхэел,
Тарган тобир ондо оруулаял,
Тараг тоhон эдеэгээ
буйлуулаял,
Табаг торхоор дүүрэн хуряаял.
(«Ажалай дуун»)
Хубитай эдир залуухан
Хойто үеын баатарнууд
Хурдан тамираа хурсадхан,
Санын хоёр нюрган дээрэ
Саhан дээгүүр дүүенэд.
Хонгёо дуулим үглөөгүүр
Хурса сагаан жабар соо,
Хатуу бүргэд үбсүүгээр
Хаха зүhэн ханхинаса
Хангай дайдые зэдэлүүлнэд.
(«Хурдан тамир»)

Энэ үеынь зохёолнууд соо баяртай байдал, инаг дуран, ажалай аша тухай ямар уран гоёор хэлэгдэнэб!

Хоца Намсараевай зохёолнууд түрэл оронойнгоо түүхын алхамтай зэргэ дабшан ябаа. Арадай зүрхэнэй сохидолтой, тэрэнэй зүрхэн партидаа, совет арадтаа үнэн ябахын түлөө нангин юрөөлөөр нэбтэрэнхэй.

Хоца Намсараев далан наhа хүрөө hэн. Агуухэ хуби заяа үзөө hэн, эгээлэй буряад хүн аад, эрдэни бэлиг түрэл арадтаа бэлэглээ hэн. Зохёолнуудынь уншажа, уран үгөөрнь үгэ хэжэ, hайхан бодолоорнь hанаа хэжэ, коммунис үзэлээрнь бэеэ хуяглажа үндын бодоhон, урган гараhан хүнүүд али олон бэ! Хоца Намсараев арадhаа мүндэлөөд, арадайнгаа бэлигээр бэеэ шэмэглээ.

Аша гушым жаргалда
Алтан бэшэг болоорой,
Аглаг Буряад орондом
Аялга дуунууд болоорой —

гэжэ өөрынгөө зохёолдо хандаhан дүрбэн мүрнүүдээр эндэ нэрлэгдэhэн «Минии заяан» гэжэ шүлэгөө алдарта уран зохёолшо Хоца Намсараев түгэсхэhэн байдаг.

Ц-А. ДУГАР-НИМАЕВ,
хэлэ бэшэгэй эрдэмэй кандидат.

НЭРЭМЖЭТЭ hУРГУУЛИДАНЬ

Манай Хэжэнгын дунда hургуулиин багшанар, hурагшад нютагайнгаа алдарта хүбүүн Хоца Намсараевич Намсараевай үндэр нэрэ нэрлүүлжэ байhан hургуулиин түлөөлэгшэд байhандаа омогорхожо ябадаг. Мүнөө элитэ ехэ уран зохёолшын түрэhөөр 80 жэл болоhоной ойдо зорюулжа ажал, hуралсалдаа эрхимээр хандажа, элдэб уулзалгануудые, уншагшадай конференцинүүдые үнгэрэнэ. hурагшадай дунда Намсараевай рассказуудай удхаhаа баримталhан зурагуудай конкурс соносхогдоо, литературна кружогойхидной «Зүрхэнэй дуун» гэжэ нэрэтэй тусгаар ханын газетэ гаргаа; hургуулиимнай библиотекэдэ уран зохёолшын творчествоор хөөрэлдөөнүүд үнгэрэгдэнэ, номуудайнь выставкэ табигдаа. Гадна багшанар В. Мункин, Е. Балжирова, В. Дашинимаев түрүүтэй уран hайханайхидной Х. Намсараевай «Үри нэхэбэри» гэжэ рассказаар зүжэг бэлдээд, тэрэнээ Хэжэнгэ hууринайхидтаа, Эдэрмэг нютагайхидта харуулна. Мүн Буряадай ахамад зохёолшодой нэгэн Д. Д. Хилтухин поэт Д. Дамбаев хоёртой уулзалга hургуулидамнай болоо.

Иимэ ажал хүдэлмэринүүдтэмнай бүхы хэжэнгынхид эдэбхитэйгээр хабаадалсана.

Д. БАЯРТУЕВ,
hургуулиин директор.

АГАДАШЬЕ ХҮНДЭТЭЙ

Хоца Намсараевич Ага нютагаарнай оло дахин ябаhан байна. Тиихэ зуураа, зоной байдал саг үргэлжэ hонирхон, урдын юумэ удхалан хөөрэлдэдэг, мүнөөнэй юумэ магтан юрөөдэг hэн. Тэрэ үбгэд хүгшэдтэйшье, дундуур наhатайшуул гү, али залуушуултайшье, эдир багахан хүүгэдтэйшье адли анхаралтайгаар хөөрэлдэдэг, али алинайнь сэдьхэлэй оньhо зүбөөр оладог бэлэй. Тиимэhээл Хоца Намсараевич Агын алишье нютагта тон хүндэтэй айлшан болодог байгаа.

Айлшалжа ерэхэ бүридөө тала нютагаймнай баян байгаалиие үнэн зүрхэнhөө сэдьхэлээ хүдэлгэн hайхашаадаг hэн. 1954 ондо бүлэг нүхэдтэй Ага ерэхэдээ, тэрэ Ножын нуурай урда эрье хүбөөгэй үндэр хабсагайн бүлюу шулуу, уужам тэнюун Хүнхэрэй талые, хэдэн модо газарта жэрын байhан Сэрэг-Нарhадые, hэеы гэрэй шэнээн аад, тэнгэриин зададал малгайтагша Тогоон-Шулуус, Бабжа-баатарай домог түүхэтэй холбоотой Баатар уулын оройhоо Онон гол ба Нэлын-Нарhан тужые ехэл hонирхон хаража:

— Түрэл Хэжэнгээ гоё hайхан нютаг гэжэ hанагшаб. Теэд Ага гээшэмнай дутуугүй hайхан, элдин баян нютаг байна даа,— гээд уяран байгаа бэлэй.

Тиихэдэл магад Агада зорюулhан «Агын баяр» гэжэ шүлэгынь мүндэлhэн байжа болоо. Энэ шүлэгынь:

Толон гэрэл уhаараа
Тунгалаг Ага мэлмэрнэл,
Торгон намаа сэсэгээрээ
Туяа татан бадарнал.
Гоё борохон гургалдай
Гурган жэргэн жиигананал,
Губи ногоон дайдыень
Магтан хэлэн дууланал, —

гэhэн үгэнүүдээр эхилнэ.

Хоца Намсараевич ехэ уран зохёолшо байхаhаа гадна, үнэн сэхэ ба ажалша зоноор нягта холбоотой, тэдэниие нүхэр ёhоор хүндэлдэг, hанал бодолоо дууhынь хубаалдадаг, хөөрэлдөөгөөшье бусадта аша туhатайгаар үүдхэдэг байhан юм. Тиин Ага ерэхэдээ, зохёолой талаар анханай дүү нүхэр Жамьян Балданович Балданжабон, СССР-эй Верховно Соведэй депутат ябахадаа дүтэ танилнуул болоhон Чимит-Доржо Дагбаевич Дагбаин хоёртоо тон түрүүн бараалхажа, мэндэ hайниень мэдэдэг, ажал хэрэгээрнь hонирхожо баясадаг байгаа. Энэнь нүхэд ёhоной харилсаае гүнзэгыгөөр сэгнэлгын жэшээ бологшо hэн.

Хоца Намсараевичай ябаhан газарта хошон зугаа таhардаггүй бэлэй. hарюу ябадалтан уран зохёолшын шог үгэ, хадхуу энеэдэнhээ тэрьедэхэ, харин хүхюун дэлгэр сэдьхэлтэн энеэдэ зугаадань татагдан амардаг байhан юм. Тиигэжэ урма зоритоо хухардаггүй. Намсараевич муу hанаатание hүрдүүлэн, hайн hанаата нүхэдөө урмашуулан, бууралай үгэ дуулгажал ябаа.

1959 оной март hарада Жамьян Балдановичай 50 наhанай ойн баярта хабаадалсахаяа ерээд байхадаа, тэрэ иигэжэ хөөрэн hуугаа hэн:

— Ага нютаг айлшалха дуратай хүмби. Теэд үбгэрэгдэбэ даа, дахин ерэжэ шадаха гүб, мэдэгдэнэгүй...

Нээрээшье Хоца Намсараевич тэрээнhээ хойшо дахин ерэжэ шадаагүй. Гэбэшье уран, hонин зохёол-номуудынь урда мэтэл манай нютагаар айлшалан, Агын талын аялдар зугаатай уншагшадтай сэдьхэлэй hайханиие хубаалдаhаар лэ занлаа, хубаалдажашье байхал.

Арсалан Жамбалон,
уран зохёолшо.

АН ГУРГАЛДАЙН ДУУНАЙ СУУРЯАН

…табяад жэлэй тур… …а сагта орхимжото …то бөөгэй хэсэ, хэн… …элэн байhан зэрлиг …гшын hалбарhан со… …ой сэсэрлигэй …гон намаатай үнгын …дынь үлир мойhон …нэр hайхаар анхил-

…номин Сарьдаг …ой дороhоо сагаан …гидан гарадаг түр… …Түнхэн голой хонгор …ор дээрэhээ» мүн… …«мүнгэн бүрхөөг …нги мүнхэ тобогор …» хүрэтэр «нарии… …дуута гургалдан на… …Буряад ороной на… …дамжан дамжан дуу… …сагаан наhатай үб… …үрхэн сооhоо үтэлэн …инадаг үльгэр он… …хэлэн жэргэнэл». …лдайн шэнгэн аялга …уярмаар, уйдхарта …рэмээр алас холын …сорьен сууряатана. …н удхыень ойлго… …hаа, уншагша, хойто …анай «хургы торгон …hээ хорин соргоор …дag hархаг шэнги …алаг hайхан була… …ир-шэбир хөөрэлдөө …«мүнгэн сагаан hү-

нэй сүсэгы мэтэ басагадай, мүшэтэ алтан тарянай залаа мэтэ хүбүүдэй» уран зугаа, зүрхэнэй сохисо шагнаарай, «гүн тунгалаг Байгал далайн» оёор руу шэртэн-шэртэн хараарай!

Энэ аялга хадаа эмээлтэ мориной эрьелдээд гарамаар уужам сэдьхэлтэй байhан хүнhөө удхатай, энэ аялга мүнөөшье зэдэлhээр!

«Урихан хабарай ургы сэсэгые магтадаг уяхан дуутай уран гургалдай сэгээн ягаан сэсэг дээгүүр бэшээтэй сэсэн гоёхон шүлэг уншан жэргэнэл». Энэ дууень шагнахадаа, гайхалтай, «үдын аяма халуун наранда аляабар бага гуна гунжад гуураа халахадаа, hүүлээ годойлголдон, ишэ тиишээ хорёо хото зубшан» гүйлдэжэ ябатараа, гэнтэ зуг татан байжа ерээд шагнаарханад, мүнгэн сагаан хужартай мүнхын сагаан нуурай дунда тамаран наадажа ябаhан «алтан субад ангатанууд, алаг номин шүрхынүүд, булар мүнгэн боржонууд, хахинаг мүнгэн хайлгананууд» үлэ мэдээшэ болон үлылдөөд, үргэн хушуудаараа дохилдонод, аляа Балдан айдар Жамса тээшээ эрьеэд, ойлгожорхиhон янзатайгаар эмнисэгээнэ, «галай зүүн талада тэбхэрхэн ноорхой шэрдэг дээрэ... нэгэ хуушан хүхэ даалин самсын ороор дабхарлажа, зүйжэ байжа бээлэй оёжо hууhан» Ямаахан хүгшэнэй нюдэндэ хара нюлмас мэлмэрээд, юушье харуулхаяа болишоно, «сарбуу шүүрээд табидаггүй салбуу» нэгэ лама сагаа эрээнээр хараад, саашаа бушуухан үгы болоно...

Эгээл энэ үедэ «Хэжэнгэ гол юушье мэдээгүй, hанаа амархан, hарын толондо сагаан мүнгэлиг хашарhаа миралзуулан, номгохон зөөлэхэн урадхалаа Байгал далайда түлхин түлхин байна».

Хүхэ номин огторгой
Хүбэн үүлээр зогдортоод,
Мүнгэн саhан бударжа,
Мүшэнүүд шэнгеэр яларнад.
Холо тэрэ саанаhаа
Хурса хонгёо хоолойтой
Бужагар шэрүүн баатарлиг
Буряад хүбүүн дуулана.
1939 он.
Сэнхир номин Сэлэнгымнии
Сэгээн тунгалаг
Урадхал дээгүүр долгилыш,
Уран дуунайм аялга!
1944 он.

Энэл даа — буряад поэзиин гол гуламта, энэл даа алтан гургалдайн дуунай сууряан, энэл даа — Х. Н. Намсараевай шүлэг-аялга!

Гунгаа ТУДЕНОВ,
хэлэ бэшэгэй эрдэмэй кандидат.

Хоца Намсараевич Намсараевай зохёолнууд соо зүжэгүүд тусгаар hуури эзэлдэг. Гуша гаран онуудта бэшэгдэhэн «Ошонhоо дүлэн» гэжэ зүжэгыень манай буряад драмын театрта түрүүлжэ табигдаhан юм. Тиихэдэ залуухан ябаhан Ч.-Н. Генинов, Н. Гендунова, М. Степанова, Ю. Шангина, В. Халматов, С. Рабсалов болон бусад энэ зүжэгтэ наадаhан байгаа.

НЭРЫЕНЬ ДЭЭРЭ ҮРГЭН

hүүлээрнь. 1943 ондо, уран зохёолшын «Тайшаагай ташуур» гэжэ хоёрдохи зүжэгыень театр табижа, хэдэн жэлэй турша дотор Улаан-Үдэдэ, мүн республикынгаа бүхы аймагуудаар, Агын болон Усть-Ордын национальна округуудаар ябажа харуулhан юм. Тиихэдээ ёhотойл арадай ажабайдалhаа абтаhан, бултанда ойлгосотой, hонирхолтой зүжэг гэжэ үндэр сэгнэлтэдэ хүртэhэн байха.

Дайнай hүүлээр Хоца Намсараевич «Жаргалай түлхюур» гэжэ зүжэг бэшээ hэн. Тэрэниень мүн лэ сценэ дээрэ бэелүүлээбди. Тус зүжэгэй эхиниинь хадаа Октябриин хубисхалай үдэрнүүдтэ болоhон ушар: ангиин дайсадта хорлуулагдажа hохор болоhон буряад эхэнэр Шарагшан гэдэг хоёр хүбүүдhээ, өөрынгөө үбгэнhөө төөрин, түрэл нютагаа бусажа ерэхэ юм. Совет засагай үедэ нюдэнэй эмшэн болоhон нэгэ хүбүүниинь гушаад жэлэй үнгэрhэн хойно түрэhэн эхээ хараха болгоно. Тиихэдэ энэ зүжэгэй гол рольдо наадаhан, мүнөө РСФСР-эй габьяата артиска Мария Николаевна Степанова олон хүнэй зүрхэ сэдьхэл доhолгоhон, өөрынгөө мэргэжэлэй данса соо мартагдашагүй хуудаhа бэшүүлhэн түүхэтэй.

Хэнэйшье мэдэhээр, 1935 ондо Хоца Намсараевай бэшэhэн «Сэрэмпэл» гэжэ тууджань буряадуудай дунда суутай болоо hэн. Ахамад зохёолшымнай нугархай гоё үгэнүүд, уран хурса зугаанууд, сайхан Сэрэмпэл, арюухан Должод, буурал Ямаахан хуби заяа харуулhан зураглалнууд үбгэд хүгшэдэйшье, эдир залуушуулайшье анхарал татадаг байгаа. Тиимэл ушарhаа бидэ энэ тууджыень зүжэг болгон табиhан байнабди.

1959 ондо Хоца Намсараевич Намсараевай манай театртай тон нягта холбоотой байhан дээрэhээнь, мүн буряад искусствын үмэнэ тэрэнэй ехэ габьяатай байhанайнь түлөө РСФСР-эй Министрнүүдэй Совет уран зохёолшын нэрые мүнхэлхэ зорилготойгоор Буряадай драмын театрые тэрэнэй нэрэтэй болгоhон юм.

Манай театрай бүхы хүдэлмэрилэгшэд зохёолнуудаарал хододоо залуу хүндэтэ Хоца Намсараевайнгаа нэрэ хүндые дээрэ үргэн ябаха гэжэ оролдодог, уянгата уран зохёолнуудтайнь арад олоноо саашадааше танилсуулжа байхабди гэжэ найдадагбди.

Б. АЮШИН,
Буряадай искусствын габьяата ажал ябуулагша.

ХРОНИКО

ХЭДЫДЭ ЯМАР ЗОХЁОЛНУУДЫНЬ ХЭБЛЭГДЭЭБ?

1929 он.

Хубилзаганай хурисал. Рассказ. 16 хууд. Дээдэ-Үдэ.
Хэшэг. Рассказ. 17 хууд.
Мүлхидэг лама, мүргэдэг хонин. 22 хууд. Дээдэ-Үдэ.
Үншэдэй үхэл. Рассказ 14 хууд.

1930

Үмсэ ба хамта. Рассказ. 22 хууд. Дээдэ-Үдэ.
Хара шарайта. Рассказ. 15 хууд.
Эзэн ба богоол. Рассказ. 22 хууд. Дээдэ-Үдэ.

1935

Цэрэмпил. Тууджа. 1 ном. 90 хууд. Улаан-Үдэ.

1936

Аламжа Мэргэн. Үльгэр-поэмэ. 212 хууд. Улаан-Үдэ.
Тиимэ байгаа. Рассказууд. 52 хууд. Улаан-Үдэ.

1937

Цэрэмпил. Тууджа. 2 ном. 111 хууд. Улаан-Үдэ.

1938

Нэгэтэ hүни. Тууджа. 107 хууд. Улаан-Үдэ.
Харалтуур хаан. Үльгэр-поэмэ. 104 хууд. Улаан-Үдэ.

1940

Айдархан. Поэмэ. 104 хууд.
Сагаадай Мэргэн. Үльгэр-поэмэ. 37 хууд. Улаан-Үдэ.

1941

Алтан Хүбшэргэй. Рассказууд. 106 хууд. Улаан-Үдэ.
Цэрэмпил. Тууджа. 2-хи хэблэл. 217 хууд. Улаан-Үдэ.
Шэлэгдэмэл шүлэгүүд. 116 хууд. Улаан-Үдэ.

1942

Илалтын туяа. Тууджа. 100 хууд.
Илалта. Шүлэгүүд. Дуунууд. 24 хууд. Улаан-Үдэ.

1943

Ногоодой сэсэн басаган. Үльгэр-поэмэhээ. 11 хууд. Улаан-Үдэ.

1944

Абын ангууша хүбүүн. Хүүгэдэй шүлэгүүд. 23 хууд. Улаан-Үдэ.

1945

Дүүдэй баатар. Хүүгэдэй үльгэр. 37 хууд. Улаан-Үдэ.
Зүрхэнэй ошон. Шүлэгүүд. 48 хууд. Улаан-Үдэ

1946

Алтан зэбэ. Тууджа. 113 хууд. Улаан-Үдэ.

1947

Бурят-Монголой оньhон үгэнүүд. 47 хууд. Улаан-Үдэ.
Нэрэгүй нэхытэ. Үльгэр. 24 хууд. Улаан-Үдэ.
Жаргалай жэмэс. Шүлэгүүд. 63 хууд. Улаан-Үдэ.
Минии магтаал. (Ород хэлэн дээрэ). Шүлэгүүд. 63 хууд. Улаан-Үдэ.

1949

Эдиршүүд. Тууджа. 121 хууд.
Шэлэгдэмэл шүлэгүүд 231 хууд. Улаан-Үдэ.
Шэлэгдэмэл зохёолнууд. Тууджанууд. 324 хууд. Улаан-Үдэ.

1950

Үүрэй толон. Роман. 320 хууд.
Эжэл гурбан нүхэд. Тууджа. 48 хууд. Улаан-Үдэ.
Пьесэнүүд. 157 хууд. Улаан-Үдэ.
Тууджанууд (ород хэлэн дээрэ). 156 хууд. Москва.
Дүүдэй Баатар. Үльгэр-поэмэ (ород хэлэн дээрэ). 22 хууд. Улаан-Үдэ.
Алтан хабар (ород хэлэн дээрэ). 84 хууд. Москва.
Алтан зэбэ (ород хэлэн дээрэ). 56 хууд. Тууджа. Москва.
Үүрэй толон (ород хэлэн дээрэ). 199 хууд. Улаан-Үдэ.

1951

Рассказууд. 112 хууд. У-Үдэ.

1953

Тиимэ байгаа (ород хэлэн дээрэ). 88 хууд. Улаан-Үдэ.

1954

Үүрэй толон. Романай заhагдаhан ба шэмэгдэhэн хэблэл (ород хэлэн дээрэ). 224 хууд. Улаан-Үдэ.
Тэршээхэн унаган. Поэмэ. 28 хууд. Улаан-Үдэ.
Үбгэн Гэлэнэй үгэ. Поэмэ, 21 хууд. Улаан-Үдэ.

1955

Шажан мүргэл гэдэг юун гээшэб? Статья. 15 хууд. Улаан-Үдэ.
Эжэл гурбан нүхэд. Тууджа. (монгол хэлэн дээрэ). 81 хууд. Хүхэ-Хото.

1956

Үүрэй толон. Роман. Хоёрдохи хэблэл. 100 хууд. Улаан-Үдэ.
Урихан хабар. Шүлэгүүд, рассказууд (монгол хэлэн дээрэ). 97 хууд. Улаан-Баатар.
Хара Шарайта. Рассказ (монгол хэлэн дээрэ). 42 хууд. Хүхэ-Хото.

1957

Суглуулагдаhан зохёолнууд. 1-хи боти. 394 хууд. Улаан-Үдэ.

1958

Суглуулагдаhан зохёолнууд. 2-хи боти. 446 хууд. Улаан-Үдэ.
Суглуулагдаhан зохёолнууд. 3-хи боти. 456 хууд. Улаан-Үдэ.
Суглуулагдаhан зохёолнууд. 4-хи боти. 503 хууд. Улаан-Үдэ.

1959

Үүрэй толон. 3-дахи хэблэл (ород хэлэн дээрэ). 218 хууд. Москва.
Суглуулагдаhан зохёолнууд. 5-хи боти. 398 хууд. Улаан-Үдэ.
Тайшаагай ташуур. (Пьесэ, ород хэлэн дээрэ). 59 хууд. Москва.
Шэлэгдэмэл зохёолнууд (ород хэлэн дээрэ). 392 хууд. Москва.

1960

Гурбан хани (ород хэлэн дээрэ). Тууджа. 131 хууд. Москва.

1962

Сагаадай мэргэн. Поэмэ (ород хэлэн дээрэ) 44 хууд. Улаан-Үдэ.

1965

Абын ангууша хүбүүн. Үльгэр. 20 хууд. Улаан-Үдэ.
Нэрэгүй нэхытэ. Рассказ. 2 хэблэл. 23 хууд. Улаан-Үдэ.

И. МАДАСОН.

Репортаж

ХИЛЭ САХИГШЫН ДУРАСХААЛДА

Һаяхан Улаан-Үдэ городой ажалшадай депутадуудай Соведэй тогтоолоор ЛВРЗ-гэй социалис хотын гол гудамжануудай нэгэн—Забольничная үйлсэ Даманска арал дээрэ баатарай үхэлөөр унаһан сэрэгшэ Николай Петровой нэрэмжэтэ болгогдоһон байна.

Уржадэр—манай ороной хилэ сахигшадай үдэр, дурсагдагша тогтоол хүсэндөө оробо.

Хабарай наран сэлмэг номин тэнгэрнин тооноһоо буужа байбашье, элшээ улам хурсадхажа байһаншуу, дулаагаар шарана. ЛВРЗ-гэй базаарай зүүн тээ, Октябрьская гэжэ үйлсын ţохой дээрэ хүн зон олоороо сугларанхай. Хүтэрэлдэн һууһан холын сэнхир уулануд хабарай зэрэлгээтэ уняар сооһоо мээхэйгээр һэбшээлэн, эндэ зэдэлжэ байгаа оркестрэй гунигай аялга хүгжэмые дали дээрээ абаашана хэбэртэй.

«Петров Николай Николаевич 1969 оной мартын 2-то манай Эхэ ороной нангин хилые хамгаалха үедөө баатарай үхэлөөр унаа» гэһэн гаршагтай хүшөөгэй дэргэдэ сэрэгшэд хүндэлэлэй харуулда зогсоно.

Уданшьегүй, ЛВРЗ-гэй парткомой секретарь М. Е. Тугутов үгэ хэлэжэ, Николай Петровой дурасхаалда табигдаһан хүшөө нээлгын ёһололые эхилбэ. Оркестр Совет ороной гимн гүйсэдхэнэ.

— Манай заводой ВЛКСМ-эй комитедэй зууршалгаар, энэ хуушанай Забольничная гэжэ үйлсэ, мүнөөдэрһөө Николай Петровой нэрэмжэтэ болгогдобо. Энэ ушарта бидэ баран ехэтэ баясанабди,—гэжэ М. Е. Тугутов үргэлжэлүүлбэ.—Он жэлнүүд һэлгэсэлдэн үнгэрхэ... теэд Николай Петровой габьяа мартагдашагүй зандаал үлэхэ...

Мүноодэрэймнай энэ ёһолол дээрэ ерэһэн хилын харуулшадые һайндэрөөрнь үнэн зүрхэнһөө амаршалнабди,—гээд сугларагшадай альга ташалган доро нүхэр Тугутов үгээ түгэсхэбэ.

Удаань үгэ абаһан айлшадай түлөөлэгшэ, майор П. Н. Корчагин:

— Бидэнэр нҺаг һайхан Эхэ оронойнгоо нангин хилые саашадаашье бата найдамтайгаар сахижа байхабди гэжэ улаан-үдынхидые найдуулнабди. Энэ хэрэгтэмнай Даманска аралай баатарнуудай эрэлхэг зориг бидэндэ эрхим ульгэр жэшээ болоно,—гэбэ.

ВЛКСМ-эй ЛВРЗ-гэй вагонно-колесно цехэй комитедэй секретарь, слесарь Александр Лубсанов, хилын харуулшан, младша сержант В. Коробейников, заставын комсорг М. Иванов, лейтенант В. Барбашов гэгшэд сэдьхэлэй дулаан үгэнүүдые хэлээ. Тэрэшэлэн ЛВРЗ-гэй газо-кислородно цехэй энергетик нүхэр Пыкин үгэ хэлэхэдээ:

— Николай Петров манай цехтэ хүдэлхэеэ тон залуухан хүбүүн ерээ бэлэй. Абари зангаараа даруухан Николай армида ошоходоо, кислородно станцийн аппаратчик мэргэжэлтэй, коммунис ажалай ударник солотой болоод байһан юм. Заводоймнай залуушуул нүхэрэйнгөө нэрээр нэрлэгдэһэн энэ үйлсые гоёон шэмэглэхэ хэрэгтэ эдэбхи үүсхэлээ элсүүлхэ байна.—гэжэ тэмдэглэбэ.

Митинг дүүрэжэ, һүртэ гимн ирагуутан зэдэлнэ. Тэрэнэй аялга доро табигдаһан үнгэтэ ракетэнүүд үүлэгүй огторгойдо дэгдээд, Николай Петровой нэрэмжэтэ үйлсэ дээгүүр задаран, ошотон сасаржа байгаа бэлэй.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: хүндэлэлэй харуул.

Б. ЖАНЧИПОВ.

С. ЦЫДЫПОВЭЙ фото.

ЗОРИГТОЙШУУЛАЙ ҺОРЁОН

В. И. Ленинэй түрэһөөр 100 жэлэй алдарта ойдо зорюулжа, үнгэрэгшэ амаралтын үдэр Улаан-Үдэ хотын оршондо мотоциклаар урилдалгын мүрысөөн үнгэргэгдэбэ. Тэрээндэ республикымнай юһэн командын спортсменүүд 350, 175 кубическа сантиметр багтаамжын цилиндртэй спортивна болон харгы замай мотоциклнуудаар урилдаһан байна.

45 модон соо үргэлжэлһэн урилдаанай зам ой модотой, гүбээтэй, жалгатай газараар гараһан байгаа. Урилдаанда хабаадалсагшад харгы замайнгаа бэрхэшээлтэй байгаашье һаань, энэ мүрысөөндэ нилээд һайн бэлэдхэлтэй байһанаа харуулаа.

Тон шанга тэмсэлэй удаа Виктор Галичкин, Геннадий Квашнин болон Леонид Белоусов гэгшэдһээ бүридэһэн авиационно заводой команда түрүү һуури эзэлээ. ДОСААФ-ай Улаан-Үдын автомотоклубай команданууд хоёрдохи, гурбадахи һууринуудта гараа.

Тиихэдэ 350 кубическа сантиметр багтаамжын цилиндртэй спортивна мотоциклаар Владимир Яньков түрүү һуури эзэлээ. Мүн лэ дурсагдагша багтаамжын цилиндртэй харгы замай мотоциклаар Галуута-Нуурай шахтоуправлениин түлөөлэгшэ Виктор Калиниченко эрхимлэһэн байна.

175 кубическа сантиметр багтаамжын цилиндртэй спортивна мотоциклаар Евгений Черен, Люба Меркушева гэгшэд шалгараа.

Энэ мүрысөөндэ эдэбхитэйгээр хабаадалсажа шалгарһан спортсменүүд болон командануудые ДОСААФ-ай республикын комитедэй түрүүлэгшэ нүхэр А. К. Александров халуунаар амаршалаад, дипломууд болон дурасхаалай бэлэгүүдээр шагнаһан байна.

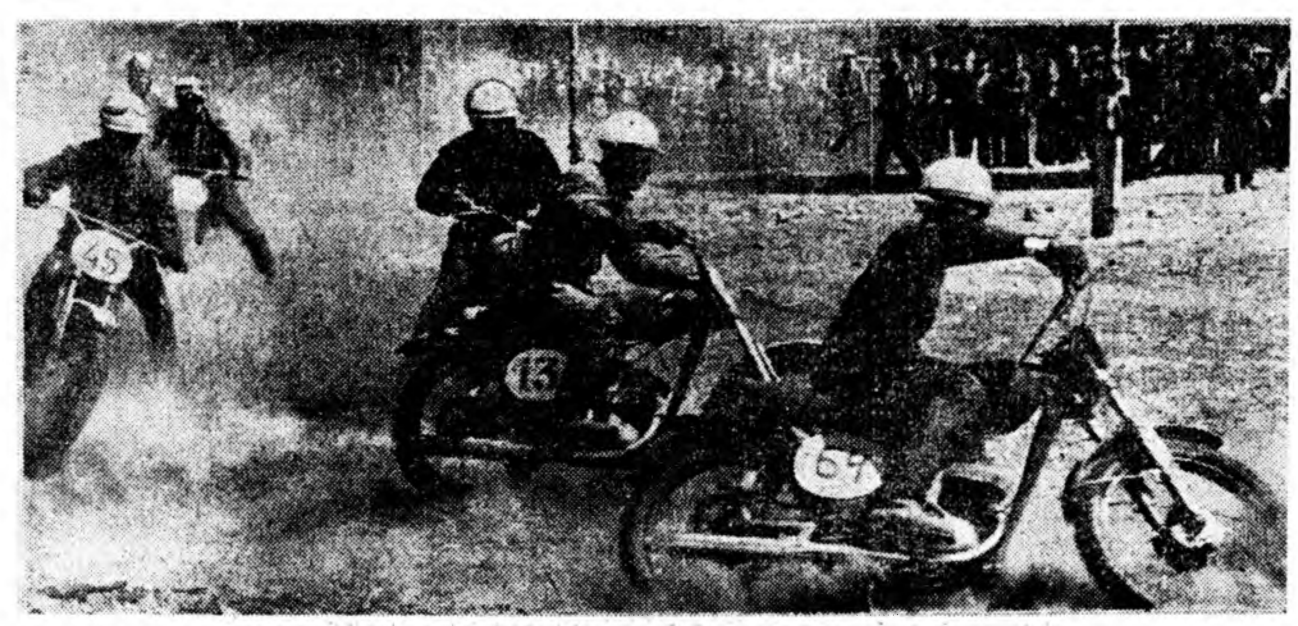
Жэл ерэхэ бүри манай республикын олон тоото залуушуул мотоциклетнэ спортоор һонирходог болоно байнхай. Мүн энэ зүйлөөр мүрысэгшэдэй зэргын олошоржо байһые тэмдэглэмээр. Илангаяа аймагуудтахи спортын техническэ зүйлөөр разрядтай спортсменүүдэй ургажа байһанинь тон һайшаалтай.

Спортын сэрэгэй-техническэ зүйлнүүдээр 1970 ондо үнгэргэгдэхэ Бүхэсоюзна спартакиадада манай республикын спортсменүүд эртээнһээ һайнаар бэлдэжэ хабаадалсаха зэргэтэй.

В. ОЛЬХОВАТСКИЙ.

ЗУРАГУУД ДЭЭРЭ: 1. Урилдаан эхилбэ. 2. Жалга соогуур гарахадаа...

Л. АПРЕЛОВЭЙ фото.

ТАСС-ай СПОРТЫН ЛЕНТЭҺЭЭ

Үнгэрһэн амаралтын үдэрнүүдэй тон шухала мүрысөөнүүд тухай ТАСС-ай корреспондентнүүд нигэжэ дамжуулна:

ТЕННИС. В. И. Ленинэй нэрэмжэтэ стадионой спортын зал соо Совет команда Канадын суглуулагдамал командые 4:1 тоотойгоор илажа, Дэвисэй кубогта хүртэхын түлөө мүрысөөнэй Европын зонын хахад финалда оруулагдаба. А. Метревелиин (Тбилиси) Д. Шарп гэгшые шүүһэнэй удаа, Таллинай Т. Лейус Канадын чемпион М. Белкиндэ булигдаа. Нэгэ доро хоёр хоёроороо зэргэшээд наадахадаа, А. Метревели С. Лихачев хоёр илалта туйлаа. Удаань Т. Лейус Шарпые шүүгээ. Белкин усалда ороһоной хойшолонгоор Метревелитэй тэмсэлээ үргэлжэлүүлээгүй.

Нөгөөдэр тэнгэр манай спортсменүүд Италиин теннисистнүүдтэй тэмсэхэ юм.

ГИМНАСТИКА. Варшавада үнгэргэгдэһэн мүрысөөндэ 57,45 балл абаһан Михаил Воронин (Москва) Европын чемпионой нэрэ зэргэдэ хоёрдохёо хүртэбэ. Мүн лэ Москва хотын түлөөлэгшэ Виктор Клименко хоёрдохи һууринда гараа. Тэрэ 57,00 балл абаһан байна. 56.85 баллтай болоһон Николай Кубица (Польшо) гурбадахи һууринда гаража, бронзо медальда хүртөө.

Манай ороной суглуулагдамал, командын хуушанай гэшүүн Виктор Лисицкий 55,5 балл абажа, оройдоол наймадахи һууринда гараха ушартай болоо.

ФУТБОЛ. Европын түрүү һуури эзэлхын түлөө юрын гуримаар үнгэргэгдэжэ байгаа мүрысөөндэ хабаадалсаһан манай эдир футболистнууд, мүнөө ганса бронзо медальда хүртэхөөр, тэмсэлээ үргэлжэлүүлхэ аргатай болоо. Ушарынь хадаа СССР-эй эдиршүүлэй суглуулагдамал команда хахад финальна наадандаа Болгариин эдиршүүлдэ 0:3 тоотойгоор шүүгдээ.

ВОЛЕЙБОЛ. Япон орондо мүрысөөнүүдые үнгэргэжэ байгаа манай ороной эрэшүүлэй суглуулагдамал команда табан илалта удаа дараалан туйлаһан байна. Майн 25-да манай команда Вакаяма хотын «Мацэсита дэнки» гэжэ командые 3:0 тоотойгоор шүүгээ һэн. Гэбэшье тэрэл үдэр манай эхэнэрнүүдэй суглуулагдамал команда Японой командада 0:3 тоотойгоор шүүгдээ.

ДААМ. Самарканд хотодо үнгэргэгдэжэ байгаа зуун хюлгэтэй даам наадалгын арбан хоёр тэмсэлэй удаа Агафонов (Москва) түрүүлжэ ябана. Тэрэ 7,5 очкотой болонхой. Голландиин түлөөлэгшэ Сейбрандс Агафоновһоо хахад очкогоор гээгдэжэ ябана. Энэ мүрысөөндэ дэлхэйн тон бэрхэ, олон гроссмейстернүүд хабаадалсана.

БАСКЕТБОЛ. Спортын энэ зүйлөөр Совет Армиин спортын клубайхид (ЦСКА) дахинаа ороной чемпион болобо. Тэдэнэр Ленинградай «Спартагые» 73:65 тоотойгоор илаад байхадаа, энэ хүндэтэ нэрэ зэргэдэ хүртөө.

Тбилиси хотын «Динамынхид» мүнгэн медаль абаа.

ФРАНЦИДА ҺУНГАЛТА БОЛОХЫН УРДА ТЭЭ

«Гар гараа барилсаха» гэһэн уряатайгаар июниин 1-дэ болохоёо байһан президентын һунгалтада бэлдэн. Франциин Коммунис партиһаа кандидат Жак Дюкло ябуулга хэхэ байна.

Де Голлиин тушаалһаа бууһанай һүүлээр президентын һунгалтын зарлагдахада, нэгэдэмэл фронт эмхидхэхэ уряатайгаар Компарти зүүнэй үзэл баримталдаг партинууд ба организацинуудта хандаһан байгаа. Франциида һүүлэй жэлнүүдтэ зүүнэй үзэл баримталдаг хүсэнүүдэй хамтаарла ябуулга хэхэ эрхэ байдалай бии болоһон дээрэһээнь, иимэ уряатайгаар хандаха шухала болоһон байна. Жэшээлхэдэ, 1965 ондо президентын һунгалтын болоходо Франсуа Миттеранай кандидатурые зүүнэй үзэл баримталдаг бүхы партинууд дэмжэһэн байгаа. Хэрбээ асуултын болоходо ехэ илалта туйлаһанайнгаа һүүлэр, зүүнэй үзэл баримталдаг хүсэнүүд хамтын правительственна программа хараалһан, президентын тушаалда нэгэ кандидадые дэбжүүлһэн байгаа һаа, илалта туйлажа шадаха байгаа бшуу.

Иимэ нэгэдэл француз буржуазие айлгахаһаа гадна, француз социалистнуудай баруунай үзэл баримталдаг ударидагшадые айлгаһан байна бшуу. Хамтын правительственна программын үндэһөөр зүүнэй үзэл баримталдаг нэгэ кандидадые дэбжүүлхэ гэһэн коммунистнуудай нэгэтэ бэшэ хэдэн һэдэлгэнүүд Франциин социалис партяар (СФИО) буруушаагдаһан байгаа. Иимэ эрхэ байдалда ФКП өөрынгөө кандидадые дэбжүүлхэ баатай болоһон байна.

Орон дотор политическэ ба экономическа шухала шэнэдхэлгэнүүдые бэелүүлхын түлөө, ажалшадай байдал һайжаруулхын түлөө ФКП-гэй кандидат ябуулга хэхэ гээд ФКП-гэй ЦК-гай Политбюрогой гэшүүн Жак Дюкло хэлэбэ. Элитэ ехэ политическэ ажал ябуулагша, хүдэлмэришэн ангиин хэрэгтэ гүн ехээр этигэн найдагша, бэрхэ һайн эмхидхэлшэ Жак Дюкло олониитын дунда мэдээжэ болонхой.

СФИО-гой кандидат Гастон Деффер «гурбадахи хүсэн» гэдэгтэй — буржуазна «Центристскэ» бүлэгүүд гэдэгүүдтэй холбоо байгуулха шухала гэжэ тоолодог юм. Тэрэ коммунизмда эсэргүү үзэл баримталдаг хүн юм. Г. Деффер француз буржуазинараар дэмжэгдэхэбди гэжэ багсаалаг байна. Тэрэ хадаа арадай нэгэдэл таһалдуулгын түлөө «габьяаемни» француз буржуазин зарим бүлэгүүд сэгнэхэ гэжэ тоолоһон байгаа. Зүгөөр бүхы юумэн дээрэһээнь, хаража үзэхэдэ, Деффер, тэрэнэй парти ехээр урагшагүйдөө. Зүүнэй үзэл баримталдаг хүсэнүүдэй эмхи гурим алдахуулха гэһэн тэдэнэй политика үшөө гурбан кандидатура дэбжүүлхэ хэрэгтэ туһалаа. Франциин гүрэнэй дээдэ тушаалда ороxo эрилтэ троцкист Кривин, зүүнэй үзэл баримталдаг социалис партиин нэгэдэлэй секретарь Рокар, «өөрыгөө дэбжүүлһэн кандидат» гэжэ хэблэлэй нэрлэдэг баян хүн Луи Дюкатель гэгшэд Франциин гүрэнэй тушаалда ороxo тухай эрилтэнүүдые хэһэн байна.

Эдэ гурбан кандидадай, мүн Дефферэй һунгалтын үедэ урагшагүйдэхэ байха тухай ажаглагшад мүнөө тэмдэглэнэ.

Зүүнэй үзэл баримталдаг хүсэнүүдэй можо болоод байхада, француз буржуази томо капиталай хоёр кандидадай түлөө зүрилдөө эмхидхэхэ аргатай болохобди гэжэ тоолоно.

Де Голлиин президент байха үедэ, зургаан жэлэй турша соо премьер-министрэй тушаал даажа байһан Жорж Помпидуе «Республикые хамгаалха демократуудай союз» гэжэ зонхилхы парти, тэрэнэй союзнигууд бологшо «бэеэ даанхай республиканецууд», бусад хэдэн жэжэ бүлэгүүд дэмжэнэ. Франциин гадаадын политикын бүхы гол шэглэлнүүд хубилхагүй ёһотой гээд Жорж Помпиду хэлэнэ. «Минии политика» урдынхида орходоо тад ондоо, шэнэ байха» гээд һунгалтын урда тээ үгэ хэлэхэдээ тэрэ мэдүүлһэн байна.

Буржуазин нүгөөдэ кандидат Ален Поэр «Центрэй» бүлэглэлнүүдэй түлөөлэгшэ бүхы французуудые «эблэрүүлхэ», «нэгэдүүлхэ» гэһэн уряатайгаар һунгалтын урда тээхи кампаниие үнгэргэнэ. Тэрэнэй тала барингшад: «центристнүүд», радикалнууд Поэрэй «республиканизмые» һайшаана. Гэбэшье энэ хадаа олониитые худхуулжа шадахагүй ёһотой гээд демократическа хэблэл онсолон тэмдэглэһэн байна.

Поэрэй кандидатурые баруунай үзэл баримталдаг этгээдүүд дэмжэнэ. Жэшээлхэдэ, баруунай үзэл баримталдаг ажал ябуулагшад Бидо, Сустель болон «атлантизм», нэгэдэмэл Европо гэдэгые байгуулхые хүсэдэг мэдээжэ этгээдүүд Поэрые дэмжэнэ.

Гэбэшье де Голлиин үедэ франциин бэелүүлдэг политика бодото байдалһаа дулдыдадаг байгаа, ...
мүнөөшье — де Голлиин ...
бууһанай һүүлээршье хэб...
һөөр, тэрэниие хэрэгсээнгүй ...
болохогүй гээд ажаглагшад ...

Буржуазин кандидадуудай ...
тэмсэл дотоодын гол асууд...
зангаараа. Зүгөөр Франциин ...
лис гурим үлөөхэ ба бэхижү...
дэб онол аргаар тэмсэхэ зори...
эндэ ондо ондоогоор табигд...

Һунгалтын урда тээхи ...
турай урда тээ һунгалтын ...
шандаа үшөө хүрөөдүй ба...

Дотоодын хэрэгүүдтэ хам...
эрхэтэйбди гэжэ тоолодог ...
«союзнигуудынь» Франциин ...
галтын урда тээхи тэмсэлые ...
һонирхоно. «Хэрбээ Франц...
публикын тушаалда Поэрэй ...
даад байгаа һаань, Европо ...
нойрһоо һэрихэ» аргатай ...
гээд Баруун Германиин кан...
зенгер һаяхан мэдүүлһэн ба...

Зүгөөр Франциинхишье, о...
хишье политическэ шэн...
һунгалтын эсэсэй дүн...
хай урид таамагшалхые му...
нэгүй. Гэбэшье хэрбээ Фран...
нэ президентые һунгалтын ...
шын турай хүргөөгүй һаань, ...
15-да болохо һунгалтын ...
турта гол тэмсэл болохо гэж...
бултадаа нэгэн һаналтайгаа...
но.

И. КУЛ...

(ТА...)

Спорт

ТҮМЭР ЗАМАЙ ШАТАРШАД

Зүүн-Сибириин түмэр замай Улаан-Үдын отделениин түрүү һуури эзэлхын түлөө долоон хоног соо үргэлжэлһэн мүрысөөн һаяхан дүүрэбэ. Энэ мүрысөөндэ конкурсһоо гадуур хабаадалсаһан сэрэгэй алба хэгшэ, шатараар мастерта кандидат Леонид Усов түрүү һуури эзэлээ. Нүхэр Усов долоон уулзалгынгаа табыень шүүһэн, хоёртонь тэнсэһэн байна.

Тиихэдэ мастерта кандидат Петр Бурлов, нэгэдэхи разрядтай Геннадий Мондоев гэгшэд тус тустаа абажа боломоор долооһоо таба табан очкотой болоод, түмэр замай Улаан-Үдын отделениин чемпионууд болобо. Мастерта кандидат Юрий Мельников дүрбэн очкотой болоод, гурбадахи һууринда гараа.

Энэ мүрысөөндэ Геннадий Мондоев шатараар мастерта кандидадай нормо дүүргэбэ.

Железнодорожно районой «Локомотив» гэжэ спортын һайн дуранай бүлгэмэй совет мүрысөөнэй эрхим шатаршадта грамотанууд болон үнэтэ бэлэгүүдые барюулаа.

В. МАМИЛОВ.

ТЕЛЕФОН · ТЕЛЕГРАФ · РАДИО
ХИЛЫН ГААНАҺАА

КПЧ-гэй ЦК-гай ПРЕЗИДИУМЭЙ ЗАСЕДАНИ

ПРАГА. (ТАСС). КПЧ-гэй ЦК-гай майн пленумдэ бэлдэхэ асуудалые КПЧ-гэй ЦК-гай Президиум өөрынгөө майн 27-ной заседани дээрэ зүбшэн хэлсээ гээд ЧТК мэдээсэнэ.

Венгриин Арадай Республикада, Польшын Арадай Республикада, Германиин Демократическа Республикада өөрынгөө аяншалгын дүнгүүдтэй Г. Гусак Президиумые танилсуулаа. ВСРП-гэй, ПОРП-гэй ба СЕПГ-гэй түлөөлэгшэдтэй хэгдэһэн хэлсээнэй дүнгүүдые һайшаагаад, президиум хадаа зүбшэн хэлсэгдэһэн асуудалнуудаар нэгэн һаналтай байлга, тэрэшэлэн сэхэ руунь, нүхэрэй ёһоной оршон байдалда үнгэрһэн хэлсээнүүд аха дүү социалис оронуудтай ЧССР-эй хани барисаа бэхижүүлгэдэ, союзна гүрэнүүдэй коммунис партинуудай хоорондоо этигэлсэлгые гүнзэгырүүлгэдэ туһа нэмэри болоно гэжэ һаналаа хананглар тэмдэглээ.

Коммунис ба хүдэлмэришэнэй партинуудай уласхоорондын зүблөөндэ бэлдэхэ комиссиин хүдэлмэри тухай В. Биляк Президиумдэ мэдээсэл хээ. Уласхоорондын зүблөөндэ хабаадаха Чехословакиин Коммунис партиин делегациин составые Президиум баталаа. Делегациие КПЧ-гэй ЦК-гай нэгэдэхи секретарь Г. Гусак толгойлхо юм.

АРАБ ПАРТИЗАНУУДАЙ ЯБУУЛГАНУУД

КАИР. (ТАСС). Эзэмдэгдэһэн араб газар дээрэхи Израиль сэрэгүүдтэ эсэргүүгээр араб партизанууд майн 18-һаа 25 хүрэтэрхи неделиин турша соо 56 сэрэгэй добтолгонуудые хээ.

Эдэ ябуулгануудай үедэ Израильда ехэ хохидол ушаруулагдаа гээд Палестинын нэгэдэмэл командованиин эндэ толилогдоһон коммюнике соо тэмдэглэгдэнэ.

Окинавын докернууд забастовко хэнэ

ТОКИО. (ТАСС). Окинавын сэрэгэй портнуудта американ сэрэгүүдые хангадаг докёрнууд майн 28-да болзоргүйгөөр забастовко эхилжэ, салин хүлһэ дээшэлүүлхэ, ажалай эрхэ байдал һайжаруулха эрилтэ хэнэ.

Портынхид неделиин урда тээ тэмсэлые эхилжэ, хэдэн богони болзорой забастовконуудые хэһэн байгаа. Окинаваһаа абтаһан мэдээсэлнүүдэй ёһоор Урда Вьетнам эльгээгдэхэ ёһотой американ сэрэгэй ангинууд Окинавын портнуудта мүнөө ехээр сугларaад байна.

Судан ГДР-ые мэдэрээ

ЛОНДОН. (ТАСС). Суданай шэнэ правительство Германиин Демократическа Республикые мэдэрхэ гэжэ шиидээ гээд Суданай ниислэлдэ болоһон пресс-конференци дээрэ үгэ хэлэхэдээ, премьер-министр Бабикр Авадалла мэдүүлээ.

Судан хадаа Ирагай һүүлээр ГДР-ые мэдэрһэн хоёрдохи араб орон болоно.

УЛАСХООРОНДЫН ХУРАЛДААН

СОФИ. (ТАСС). «Ухамайлан ойлгуулха ленинскэ теори ба мүнөөнэй эрдэм наука» гэһэн темээр уласхоорондын хуралдаан Софида нээгдээ. Энэ хуралдаае В. И. Ленинэй түрэһөөр зуун жэлэй ойдо зорюулан, Болгариин Наукануудай академи эмхидхэһэн байна. БТА агентствын мэдээсэһэнэй ёһоор Болгариин, Венгриин, ГДР-эй, Польшын, Румыниин, Советскэ Союзай ба Чехословакиин ...нуудай Академинүүдэй ...нууд хуралдаанда хаба...

«Ухамайлан ойлгуулха ... теориин мүнөөнэй асууд...» гэһэн темээр Болгариин ... лософ, БКП-гэй ЦК-гай ... рогой гэшүүн, Болгариин ...нуудай академиин хүндэ... дент Т. Павлов эхилэлын ... хээ.

АРАДАЙ ЗАСАГ ТҮРЭ

ХАНОЙ. (ТАСС). Арадай революционно засаг түрэ Урда Вьетнамда тогтоһоор жэл шахуу болоно байна. Американ сэрэгүүдтэ ба Сайгонoй туһамаршадта эсэргүүгээр тэмсэжэ байһан олон миллион хүнэй ябуулгануудаар байгуулагдаһан засаг бата һайнаар эмхидхэгдэнхэй, нэрэ хүндэ ехэтэй, эдэбхитэйгээр ябуулга хэдэг гэжэ мэдээжэ гээд Урда Вьетнамай Национальна сүлөөрэлгын фронтын орган «Освобождение» газетэ бэшэнэ. Урда Вьетнамай олонхи провинцинуудай тосхонуудай 70 шахуу процентднь мүнөө үедэ революционно засаг байгуулагданхай гээд газетэ редакционно статья соогоо онсолон тэмдэглэнэ. Энэ статьяень ВИА агентство дамжуулаа.

Таряашадай, залуушуулай, партизануудай, эхэнэрнүүдэй ниитын организацинуудай туһаламжа түшэглэдэг арадай соведүүд ба арадай комитедүүд ажабайдалай бүхы һалбаринуудта шиидхэхы үүргэ дүүргэнэ. Экономикын, финансын, хангалгын, аюулгүй байдалай, информациин, ... элүүрые хамгаалгын асуу...дые тэдэнэр эрхилдэг.

Революционно засаг ... НФО-гой комитедүүдтэй, ...шадай организацинуудтай ... барисаатайгаар ажалла... дондо жэлэй турша соо ... реформо бэелүүлжэ, ...дай газарые болон ... буусануудые таряашадта ... лан үгэһэн байха юм.

Революционно засагай ... Урда Вьетнамай хүдөөгэй ...нуудай шэнжэ түхэлынь ... Олонхи тосхонууд болон ...гуудта мүнөө һургуулинууд... рые хамгаалгын органууд ... лонхой.

Революционно засаг ... һайн эмхидхэгшэ ба ... хүтэлбэрилэгшэ болоно ... Тэрээндэ арад этигэдэг, ... дэмжэдэг гээд газетэ онсо... дэглэнэ. Арадай революци... саг хадаа арадай засаг, ... дура хүсэлөөр һунгагдаһан ... арадта зорюулагдаһан заса... но.

ЖАК ДЮКЛОЕ ДЭМЖЭҺЭН МИТИНГ

ПАРИЖ. (ТАСС). Президентын тушаалда кандидат Жак Дюклое дэмжэхэ митингдэ хабаадахаяа майн 27-до сугларһан хүнүүд Парижай эгээн томо зал бологшо Версальска үүдэн шадарай Спортын ордоной зал соо багтаагүй. Хүн зон ордониие тойрон, мүн дүтэ шадарай үйлсэнүүдтэ сугларaад, зал соо үгэ хэлэһэн хүнүүдэй, тэрэ тоодо Франциин Коммунис партиин генеральна секретарь Вальдек Рошегэй, Жак Дюклогой, түрүү үзэл баримталагшадай холбооной түрүүлэгшэ Пьер Кот болон бусадай хэлэһэн үгэнүүдэй радиогоор дамжуулагдахые шагнаа.

Митингдэ хабаадаһан хэдэн мянган хүнэй нэрьемэ альга ташалгаар уггагдан, Жак Дюкло нигэжэ мэдүүлээ. Баруунай үзэл баримталдаг кандидадууд өөрынгөө политическэ бодолһоо ... гүйгөөр томо буржуази... һые бултадаа аб адляар ... байна. Энэ зорилгоор ... нууд нэгэдэхи турай һу... дидадуудай список соо ... өөһэдэйнь түлөөлэгшэд... тулада бүхы юумэ хэнэ.

Олон кандидадай ту... үгэнгүйгөөр, харин ... арадай аша туһые эгээ... дөөр харадаг кандида... циин Коммунис парти... дадта дуугаа үгөөд ба... ажалшад монополинууд... ганууудта һаад ушаруулжа ... байна.

«Жак Дюкло!», «Жак ...» гэһэн үгэнүүдые суглараг... харалдаа. Митингын ... «Интернационал», «Мар...» дуулагдаһан байна.

ИТАЛИДА АНГИИН БАЙЛДААНУУД БОЛОНО

РИМ. (ТАСС). Баньон городто майн 27-до ехэ демонстраци болоо. Энэ демонстрациие «СМИ» компаниин мүнгэнэй уһанай рудннгуудай 150 шахтёрой һамгад, эхэнүүд ба үхибүүд үүсхэһэн байна. Эдэ шахтёрнууд ажалай эрхэ байдалай муу, салин хүлһэнэй бага байһанда эсэргүү буруушаалгын тэмдэг болгон, долоон үдэрэй турша соо забастовко хэжэ байһаар. Забастовко хэжэ байһан шахтёрнуудай бүлэнэртэй хамта городой промышленна пре... нуудай, барилгануудай ... шэд, таряашад, гар олзо... залуушуул ба студентнүү... рацида хабаадалсаа.

Италиин ниислэлэй эрг... сахиха албанай хүдэлмэ... 48 часай забастовко майн 2... лээ. Тэдэнэр хүдэлм... тооe олон болгохо, салин ... шэлүүлхэ, нормотой ... үдэр тогтооxo эрилтэ хэнэ.

КАМБОДЖЫН БУРУУШААЛГА

НЬЮ-ЙОРК. (ТАСС). Камбоджын плантацинуудые, таряан болон ой модые американ авиациин усадхалгада эсэргүү буруушаалгые ... жоһоо ООН-ой дэргэдэ ба... үргэлжын түлөөлэгшэ Хуй... Аюулгүйн Соведэй түрүүлэг... гээһэн бэшэг соогоо гү... зэбүүрхэлтэйгээр мэдүүлһ...

Рейн дээрэ мэгдэлгэ болоно

БОНН. (ТАСС). ТАСС-ай корреспондент В. Серов нигэжэ дамжуулна:

Ирагай ба Камбоджын һүүлээр ГДР-тэй Суданай дипломатическа харилсаа тогтоолго ФРГ-гэй ниислэлдэ сошордолго гаргаа.

Рейн дээрэ мэгдэлгэ, сошордолгын болоһон тухай Боннско правительствын тусхайта түлөөлэгшэдэй мэдүүлгэнүүд, мүн хэблэлэй тайлбаринууд гэршэлжэ үгэнэ.

«ПРАВДА БУРЯТИИ» МҮНӨӨДЭРЭЙ НОМЕРТО:

Нэгэдэхи хуудаһанда: политическэ информаци тухай түрүү бэшэг. «Табан жэлэй дүрбэдэхи жэл» гэһэн гаршаг доро информацинууд. ТАСС-ай шухала мэдээсэлнүүд.

Хоёрдохи хуудаһанда: «Мяха элбэгжүүлгэ—мүнөөдэрэй шухала зорилго» гэһэн гаршаг доро КПСС-эй обкомой VII пленумэй материалнууд.

Гурбадахи хуудаһанда: «Депутат ба ажабайдал» гэһэн гаршаг доро нүхэр Ильковой статья. Х. Н. Намсараевай түрэһөөр 80 жэлэй ойдо зорюулагдаһан материалнууд.

Дүрбэдэхи хуудаһанда: «Хилэ сахигшын дурасхаалда» гэһэн В. Брагинагай репортаж. Хилын саанаһаа абтаһан мэдээсэлнүүд.

СЭНХИР ЭКРАНУУДТА

18 часһаа «Надпись на срубе» гэһэн киноновеллэ дамжуулагдаха. 18.20 минутаһаа совет композиторнуудай дуунууд дамжуулагдаха. 18.45 минутаһаа «Барилга дээрэһээ» гэһэн дамжуулга. 19.20 минутаһаа «Ленинэй нэрэмжэтэ гудамжа» гэһэн дамжуулга. 19.40 минутаһаа «Таанадай асуудалнуудта харюусанабди» гэһэн дамжуулга. 20.10 минутаһаа «Үхибүүд» гэһэн киноочерк. 20.20 минутаһаа «Хүдөөгэй галнууд» гэһэн телевизионно журнал. 21.20 минутаһаа ТАСС-ай лентээр абтаһан мэдээсэл. 21.25 минутаһаа «Огненные версты» гэһэн уран һайханай фильм.

Редактор
Ц. Ц. ЦИБУ...

Гор. Улан-Удэ. ... Управления по печати при ... Министров БурАССР. Н-02538.

Зак. ...